

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра фінансів

Дипломна робота

ОР– бакалавр

на тему: **«Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності
страхової компанії»**

Виконала: студентка 4 курсу

групи ФБС(з)-41

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування

Ковтуник Тетяна Іванівна

Керівник : к.е.н., доцент, доцент кафедри
фінансів

Кропельницька С.О.

Рецензент: к.е.н., доцент, доцент кафедри
обліку і оподаткування

Гнатюк Т.М.

Івано-Франківськ – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	5
1.1. Економічна сутність фінансової стійкості страхової компанії.....	5
1.2. Особливості фінансового аналізу в страхових компаніях.....	8
1.3. Методичні підходи оцінки фінансової стійкості та платоспроможності страхової компанії	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ НА ПРИКЛАДІ ПрАТ СК «ТАС».....	21
2.1. Аналіз ліквідності та платоспроможності ПрАТ СК «ТАС».....	21
2.2. Оцінка фінансової стійкості страхової компанії.....	26
2.3. Аналіз тестів раннього попередження ПрАТ СК «ТАС».....	30
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ І ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	36
3.1. Напрями зміцнення фінансової стійкості страхових компаній	36
3.2. Вдосконалення оцінювання фінансової стійкості страхової компанії як базису управлінської діяльності.....	41
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Страховий ринок є невід'ємною частиною фінансової інфраструктури країн з ринковою економікою. В умовах невизначеності та широкого спектру ризиків страхові компанії покликані забезпечити юридичним і фізичним особам надійний страховий захист, щоб сприяти їх ефективному функціонуванню та забезпечувати їм впевненість у завтрашньому дні. Стабільність страхових компаній є не лише важливою передумовою їх виживання, а й запорукою успішної реалізації місії та стратегічних цілей.

Фінансова стійкість страхових компаній є найважливішою умовою повноцінного виконання інститутом страхування своєї різнобічної ролі в процесі суспільного відтворення. Тому впровадження процесу прогнозування та аналізу фінансової стійкості для страховиків є одним із найважливіших елементів успіху ринку та передумовою динамічного розвитку.

Окремі аспекти теоретико-методологічного обґрунтування сутності діяльності страхових компаній та забезпечення їх фінансової стійкості досліджували у своїх працях М. Александрова, В. Базилевич, Н. Внукова, О. Вовчак, О. Журавльова, М. Клапків, М. Мних, С. Осадець, В. Плиса, Н. Ткаченко, Л. Ширінян.

Метою роботи є дослідження теоретико-методичних основ оцінки фінансової стійкості та платоспроможності страхових компаній та розробка шляхів покращення.

Для досягнення поставленої мети в роботі поставлені такі завдання:

- дослідити економічну сутність фінансової стійкості страхової компанії;
- розглянути особливості фінансового аналізу в страхових компаніях;
- дослідити методичні підходи оцінки фінансової стійкості та платоспроможності страхової компанії;
- провести аналіз ліквідності та платоспроможності ПрАТ СК «ТАС»;
- здійснити оцінку фінансової стійкості страхової компанії;

- провести аналіз тестів раннього попередження ПрАТ СК «ТАС»;
- розглянути напрями зміцнення фінансової стійкості страхових компаній;
- запропонувати вдосконалення оцінювання фінансової стійкості страхової компанії як базису управлінської діяльності.

Об'єкт дослідження – процес оцінки фінансової стійкості та платоспроможності страхової компанії на прикладі ПрАТ СК «ТАС».

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти оцінки фінансової стійкості та платоспроможності страхових компаній.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у дослідженні завдань використовувалися такі загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання: діалектичне пізнання, фінансовий аналіз, теоретичного узагальнення та системного аналізу, графічного та табличного методу.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали загальні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних вчених з питань оцінки фінансової стійкості страхових компаній, чинні законодавчі та нормативні акти України та фінансова звітність ПрАТ СК «ТАС».

Структура та обсяг роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

1.1. Економічна сутність фінансової стійкості страхової компанії

В сучасних умовах страхові ринки посідають ключові позиції у фінансових системах економічно розвинених країн. В умовах невизначеності та широкого спектру ризиків страхові компанії повинні забезпечити юридичним і фізичним особам надійний страховий захист, щоб сприяти їх ефективному функціонуванню та забезпечувати їм впевненість у завтрашньому дні. На цьому фоні актуальним стає питання забезпечення фінансової стійкості страхових компаній як одного з визначальних чинників безперервного виконання ними зобов'язань, що у разі настання страхового випадку безпосередньо впливає на майно та майнові інтереси страхувальника. Стабільність страхових компаній є не лише важливою передумовою їх виживання, а й запорукою успішної реалізації місії та стратегічних цілей. Фінансова стійкість страхових компаній є найважливішою умовою повноцінного виконання інститутом страхування своєї різнобічної ролі в процесі суспільного відтворення.

Кожна країна може покласти на систему страхування, оскільки вона є важливою частиною соціально-економічного розвитку. Це забезпечує акумулювання значних коштів юридичних і фізичних осіб, особливо за рахунок накопичувальних видів страхування, які можуть бути використані як потужний інвестиційний ресурс. Система страхування може забезпечити значні інвестиційні ресурси в пріоритетних галузях економіки, тим самим сприяючи вирішенню глобальних економічних викликів.

На жаль, війна в Україні завдає великої шкоди економіці країни та завдає значних руйнувань і збитків. Страховий ринок не став винятком, зіткнувшись із серйозними викликами, які вплинули на становище страхових компаній.

Тому забезпечення достатньо високого рівня фінансової стійкості страхових компаній України є важливою умовою їх стабільного функціонування в період дії воєнного стану та запорукою успішної реалізації місії та стратегічних цілей.

Поняття фінансової стійкості страхової компанії є об'єктом досліджень багатьох науковців норма (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення сутності поняття «фінансова стійкість страхової компанії»

Автор	Визначення
Р.Я. Пруц [36]	«Економічна категорія, що характеризує такий стан його фінансових ресурсів, їхнього розподілу та використання, за якого страхова компанія є платоспроможною та здатною своєчасно й у повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками в умовах негативного впливу зовнішніх чинників, спричинених зміною параметрів середовища».
О.В. Павловська та В.О. Філімонова [33]	«Комплекс дій, направлених на постійну підтримку балансу між витратами і зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, в результаті чого досягається ефективний розвиток страхової компанії незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки».
А.О. Бойко [3]	«Комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), спрямованих на постійну підтримку балансу між витратами та зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, в результаті чого досягається ефективний розвиток страхової компанії, незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки».
В.Д. Базилевич [2]	«Здатність виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування за умови дії несприятливих чинників, а також зміни в економічній кон'юнктурі».
О.Д. Вовчак [7]	«Здатність страховика виконувати прийняті страхові зобов'язання за договорами страхування та перестраховування».

Ми згодні з найбільш повним визначенням цієї категорії Н.В. Ткаченко. «Фінансова стійкість страхової компанії – це такий стан організації її грошових потоків (вхідних і вихідних), при якому страхова компанія може своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання (не тільки поточні, а й поточні). внаслідок негативних впливів (наприклад, зовнішніх, а також внутрішніх факторів) по відношенню до всіх суб'єктів ринку протягом певного періоду часу за рахунок учасників і власних коштів виникають з метою забезпечення

відновлення їх фінансових показників у разі будь-яких негативних впливів бажаного та/або оптимального рівня, адаптуватися до постійно мінливого економічного середовища, використовувати нові обставини, характеристики та відносини для цілеспрямованого та динамічного розвитку страховика, заснованого на зростанні прибутку та капіталу зараз і в прогноз майбутнього» [14].

Таким чином, можна виділити три суттєві й органічно пов'язані між собою складові фінансової стійкості страхових компаній, а саме: надійність, платоспроможність і ліквідність. Ліквідність є фундаментальним фактором (умовою) платоспроможності, яка є найважливішим критерієм надійності страхової компанії. Усі вони впливають на формування довіри до страховика та є основою для визначення його фінансової стійкості [8].

Відзначимо коло факторів, що впливають на фінансову стійкість страховиків, зокрема, науковці виділяють внутрішні та зовнішні фактори впливу, проте такий поділ значною мірою є умовним, оскільки один і той самий фактор може діяти як внутрішньо, так і зовнішньо [16].

Забезпечення фінансової стійкості страхової компанії можливе лише за умови постійного детального контролю за діяльністю страховика та своєчасного реагування керівництвом компанії на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.

Є кілька причин, чому фінансова стабільність страхових компаній особливо важлива для економіки в цілому:

1) розвиток страхової сфери в системі фінансових відносин на макрорівні сприяє стабілізації економічних відносин та забезпеченню соціальної стабільності суспільства;

2) зміцнення фінансової стійкості страхових компаній в цілому позитивно впливає на ринкові відносини на макроекономічному рівні;

3) страхові компанії мають значний вплив на інвестиційний ринок, оскільки є надійним джерелом формування фінансового капіталу.

Отже, фінансова стійкість страхової компанії – це комплекс заходів, спрямованих на постійне підтримання балансу між витратами та зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, що забезпечує ефективний розвиток страхової компанії, незважаючи на досягнення зміна зовнішніх і внутрішніх факторів впливає на функціонування економіки. На фінансову стійкість страхової компанії впливають внутрішні та зовнішні фактори [28].

Забезпечення фінансової стійкості страхової компанії можливе лише за умови постійного детального контролю за діяльністю страховика та своєчасного реагування керівництвом компанії на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Метою Директиви «Платоспроможність II» є створення більшої свободи в розробці ефективного управління ризиками страхової компанії, оскільки платоспроможність контролюється на основі методології, розробленої незалежно від страховика. Регулятор просто оцінює адекватність цієї методики. Це має на меті покращити якість страхових послуг для клієнтів.

Встановлення державою обов'язкових вимог щодо забезпечення фінансової стійкості страховиків, здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням цих вимог є об'єктивно необхідними.

1.2. Особливості фінансового аналізу в страхових компаніях

Розвиток страхового ринку спонукає відігравати важливу роль фінансового аналізу в діяльності страхових компаній. Страхові компанії повинні систематично аналізувати свій фінансовий стан з метою виявлення та усунення можливих недоліків у фінансовій діяльності, а також пошуку шляхів зміцнення фінансового стану та платоспроможності компанії.

На даний момент не існує єдиного рекомендованого методу фінансового аналізу, який можна використовувати для розрахунку планових і фактичних

показників і оцінки фінансового стану компанії. Зокрема, бракує методології, яка б враховувала специфіку фінансів страхових компаній.

Фінансовий аналіз – це поглиблене, науково обґрунтоване дослідження фінансових взаємовідносин і руху фінансових ресурсів у діяльності компанії.

Однак особливість фінансового аналізу страхових організацій полягає в специфіці страхової діяльності. Страхування як окрема економічна категорія включає відносини, спрямовані на захист інтересів як окремих суб'єктів, так і суспільства в цілому при настанні певних подій, так званих страхових випадків.

Завданнями фінансового аналізу страхової компанії є [26]:

- визначення фінансового стану страховика;
- визначення рентабельності та оцінка показників фінансової стійкості;
- дослідження ефективності використання фінансового потенціалу та впливу страхових та інвестиційних операцій на фінансовий результат;
- визначення ситуації страховика на страховому ринку та оцінка його фінансової конкурентоспроможності;
- оцінка ступеня виконання запланованих фінансових заходів та аналіз відхилень;
- оцінка заходів щодо усунення виявлених недоліків та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів тощо.

Таким чином, фінансовий аналіз можна поділити за просторовими характеристиками на внутрішній (закритий) і зовнішній (відкритий) аналіз [26].

Внутрішній аналіз перевіряє лише фінансову діяльність самої аналізованої страхової організації. У цьому випадку використовується конфіденційна інформація, яка є комерційною таємницею компанії, а іноді і ноу-хау. Визначення переліку відомостей, що становлять комерційну таємницю, здійснюється керівником страхової організації. Кожна страхова компанія розробляє власні внутрішні норми та стандарти господарської діяльності, систему їх оцінки та регулювання, а інформація про ці норми та процеси є комерційною таємницею організації.

Зовнішній аналіз передбачає вивчення фінансової діяльності страхової організації зовнішніми користувачами інформації, такими як інвестори, кредитори, регулятори, аналітичні агентства та інші зацікавлені сторони. Використовуються загальнодоступні дані, зокрема річні фінансові звіти та звіти, які страховий перевізник повинен подавати відповідальним контролюючим органам та інстанціям.

Враховуючи специфіку страхової діяльності та наявність комерційної таємниці, внутрішній аналіз є важливим інструментом розуміння та оцінки фінансового стану страхової організації, тоді як зовнішній аналіз забезпечує зовнішніх учасників ринку інформацією, необхідною для прийняття рішень.

Зовнішній аналіз проводиться для порівняння результатів фінансової діяльності страхової організації з іншими об'єктами. По суті, зовнішній аналіз є відкритим аналізом, оскільки він проводиться на основі даних бухгалтерського обліку та статистичної звітності, що виходить за межі страхової організації. Ці дані можуть бути використані для аналізу, не впливаючи на фінансову діяльність страховика, оскільки не є його комерційною таємницею.

За науковцем Куліковим С.В. аналіз фінансового стану страхової організації поділяється на наступні етапи [37]:

1. Горизонтальний аналіз: на цьому етапі перевіряються всі фінансові показники за аналізований період. Горизонтальний аналіз дає можливість оцінити зміни показників у часі та визначити тенденції їх розвитку.

2. Вертикальний аналіз: на цьому етапі досліджується зміна структури фінансових показників. Це означає аналіз співвідношення кожного показника до загального обсягу або до іншого базового показника. Вертикальний аналіз можна використовувати, щоб визначити, який внесок окремі елементи роблять у загальну структуру та як ця структура змінюється з часом.

Розробка системи коефіцієнтів: На цьому етапі розробляється і вибирається система коефіцієнтів, яка буде використовуватися для аналізу фінансового стану страхової організації. Ці коефіцієнти можуть включати такі показники, як прибутковість, ліквідність, фінансова стійкість і т.д.

Для того, щоб показники були застосовні для аналізу, вони повинні відображати стан і результати діяльності страхової організації, бути актуальними, компактними, динамічними, прогнозними і порівнянними. Основною метою є об'єктивна оцінка фінансового стану організації та виявлення факторів, які можуть вплинути на її розвиток та успіх.

Внутрішній фінансовий аналіз використовує додаткові джерела інформації, такі як системний облік, дані про технічну підготовку виробництва, нормативну та планову інформацію. Внутрішній аналіз проводиться всередині підприємства і спрямований на оцінку його фінансового стану, виявлення причин відхилень від планових показників і прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності.

Так, основні кроки для проведення фінансового аналізу, які Фрумїна С.В. вказує, включають [28]:

1. Попередня оцінка: на цьому етапі здійснюється оцінка достовірності інформації, читання та інтерпретація показників бухгалтерської звітності. Визначено загальноекономічну інтерпретацію показників та виділено основні тенденції та напрямки для подальшого аналізу.

2. Експрес-аналіз поточної фінансової ситуації: на цьому етапі розраховуються фінансові показники, які допомагають оцінити поточну та довгострокову платоспроможність, ділову активність, прибутковість та активність на ринку цінних паперів.

3. Поглиблений фінансовий аналіз: на цьому етапі включається додаткова внутрішня та зовнішня інформація для детального вивчення фінансової ситуації. Цей аналіз проводиться вузьким колом спеціалістів, які вивчають внутрішню інформацію організації та виявляють причини проблеми, що виникли.

4. Аналіз прогнозу: на цьому етапі здійснюється прогноз основних фінансових показників з урахуванням прийнятих рішень. Мета полягає в тому, щоб визначити, як минулі події та рішення можуть вплинути на фінансову стійкість організації.

5. Оцінка надійності інформації: цей етап особливо важливий для зовнішніх користувачів облікової інформації, таких як банки, постачальники, підрядники та інвестори.

С. В. Фрумiна наводить таку структуру фінансового аналізу страхової компанії [28] (рис. 1.1).

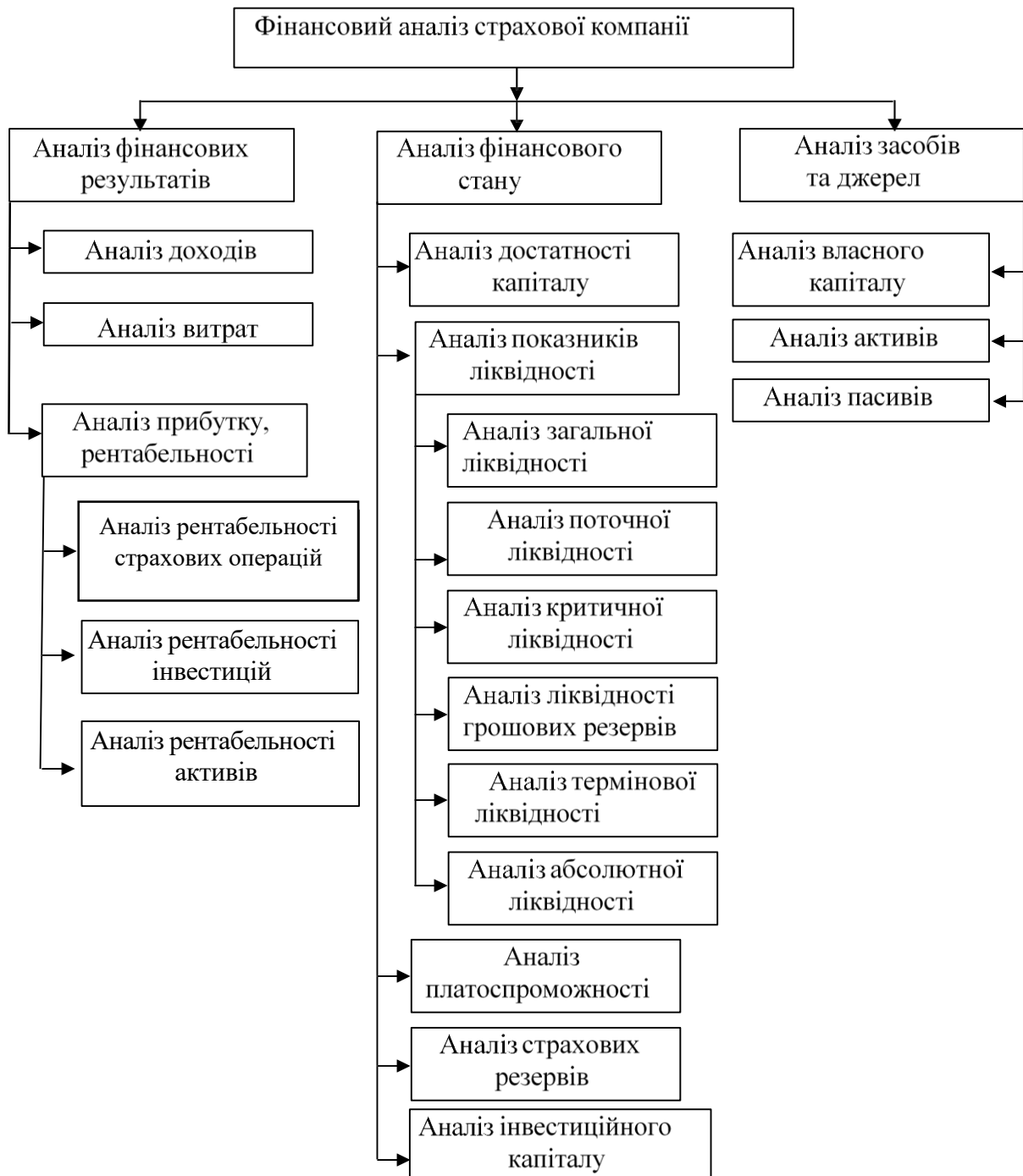

Рис.1.1. Структура фінансового аналізу страхової компанії

Джерело: [28]

Визначається достовірність облікової інформації, яка впливає на обґрунтованість прийнятих на основі цієї інформації рішень.

Ці етапи допомагають провести комплексний аналіз фінансового стану організації та виявити ключові аспекти, які впливають на її фінансову стабільність та результати діяльності.

Фінансовий аналіз страхової компанії, на думку А.М. Кривенцова розглядає насамперед як аналіз матеріального становища. Фінансовий стан страхової компанії - це комплексне поняття, що виникає в результаті взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин компанії. Він визначається низкою економічних чинників і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [39].

Фінансовий аналіз у страхових компаніях повинен проводитися поступово. На організаційному етапі визначається інформаційна база та методи аналізу. Етап розрахунку включає експертний аналіз, поглиблений аналіз фінансового стану, факторний аналіз і прогноз. Завершальний етап включає узагальнення та систематизацію результатів аналізу, оформлення та презентацію результатів, розробку нової фінансової політики та програми фінансової реструктуризації [29].

Світлична О.С. та Сташкевич Н.М. визначають фінансовий аналіз як механізм оцінки фінансового стану страхової компанії. Вони визначають його як процес вивчення фінансового стану та ключових результатів діяльності страхової компанії з метою виявлення резервів підвищення її ринкової вартості та забезпечення реалізації стратегічних цілей розвитку [31].

До основних напрямків аналізу фінансового стану страхової компанії автори виділяють [31]:

- оцінка ефективності використання власного капіталу та страхових резервів страхової компанії;
- вивчення ситуації страхової компанії на страховому ринку та кількісна оцінка її конкурентоспроможності;

- аналіз ефективності використання фінансових ресурсів страхової організації;
- оцінка платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості та стійкості страхової компанії;
- оцінка ефективності використання майна страхової компанії.

Аналіз фінансового стану страхових компаній здійснюється на основі аналізу їх фінансової звітності. Фінансові звіти містять інформацію про фінансову діяльність компанії, її активи, зобов'язання, прибуток та інші фінансові показники, які дозволяють об'єктивно оцінити фінансовий стан і результати діяльності страхової компанії.

Проаналізувавши наведені методи обґрунтування найбільш раціонального підходу до фінансового аналізу страхової компанії, що використовується при проведенні аналітичних процедур, можна зазначити, що єдиної думки авторів щодо інструкцій, методів і завдань фінансового аналізу страхової компанії немає. страхова компанія;

Для оцінки стану фінансових ресурсів запропоновано велику кількість різноманітних коефіцієнтів і показників, які можуть характеризувати фінансову стійкість, платоспроможність, незалежність, стабільність тощо;

Усі розглянуті методи фінансового аналізу страхових компаній можуть відрізнитися за методами групування та підходами до аналізу показників фінансового стану. З метою визначення етапів оцінки фінансового стану страхової компанії та їх послідовності рекомендується узагальнити існуючі методичні підходи до фінансового аналізу страхових компаній.

Отже, проаналізувавши існуючі підходи до фінансового аналізу страхової компанії, можна побудувати таку схему фінансового аналізу страхової компанії (рис. 1.2).

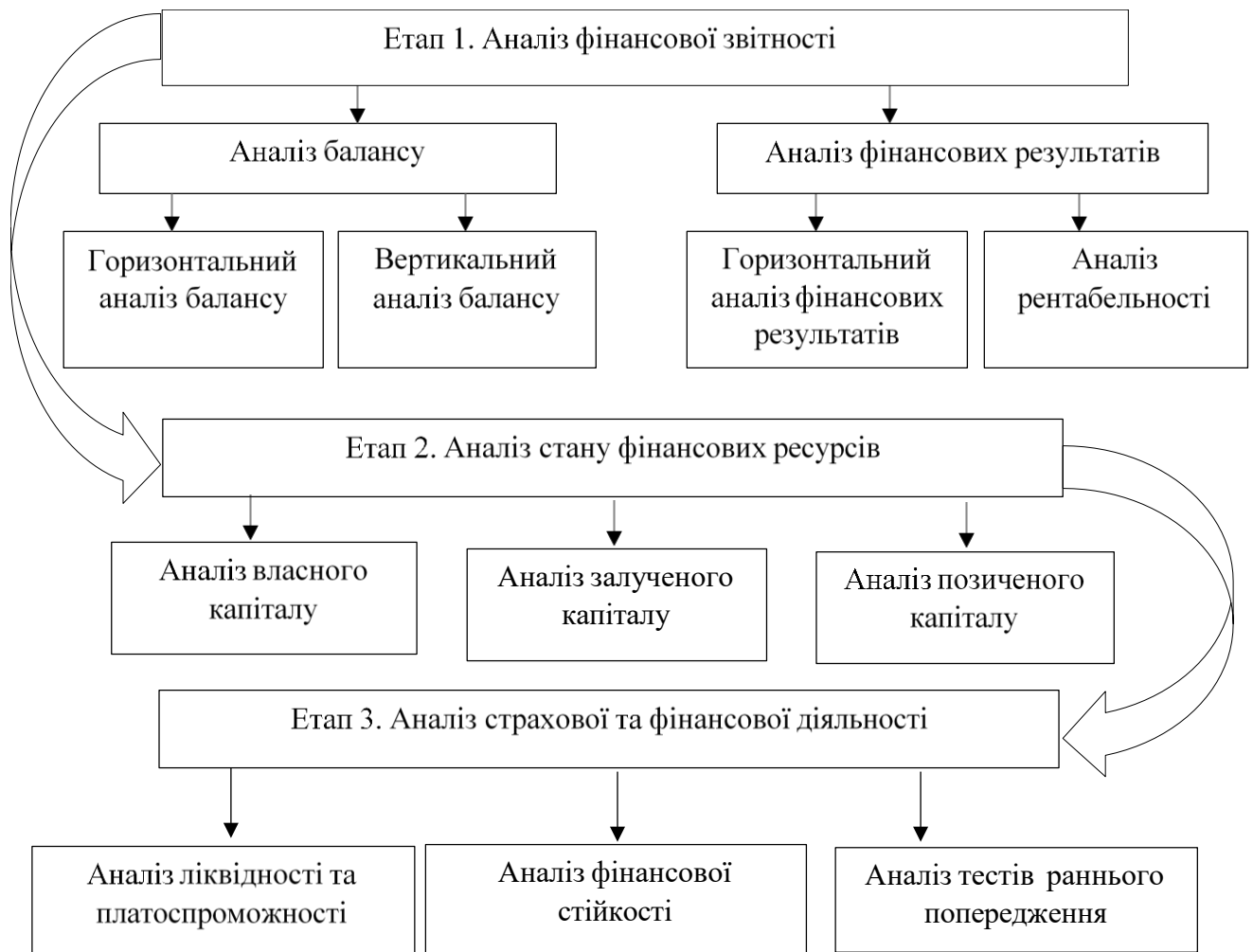

Рис.1.2. Фінансовий аналіз страхової компанії

Джерело: [8]

Як видно з рис. 1.2 фінансовий аналіз страхової компанії складається з трьох етапів.

Це система порівняння фактичних фінансових показників діяльності страховиків із показниками, встановленими регулятором, їх узагальнення та оцінки ризиків діяльності страховиків.

Отже, фінансовий аналіз діяльності страховика займає вагомe місце в управлінні страховою компанією і є тією ланкою, що з'єднує збір інформації та прийняття управлінських рішень.

1.3. Методичні підходи оцінки фінансової стійкості та платоспроможності страхової компанії

Страхові компанії, комерційні банки та інші фінансові установи підлягають особливим вимогам державного регулювання щодо їх платоспроможності. Це пояснюється тим, що основна діяльність таких фінустанов безпосередньо пов'язана із залученням коштів громадян та юридичних осіб. Дотримання такими фінансовими установами певних вимог законодавства щодо платоспроможності підвищує надійність збереження майна та коштів своїх клієнтів, а отже, соціальний захист громадян.

Показник платоспроможності використовується при аналізі фінансового стану компаній, оскільки висока платоспроможність виділяє страхову компанію як компанію, здатну виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, що є запорукою гарного фінансового стану компанії.

Для оцінки платоспроможності використовуються коефіцієнти, які комплексно характеризують фінансовий стан підприємства.

З метою регулювання платоспроможності страховиків страхові регулятори розробляють методику (модель) оцінки платоспроможності. Наразі в Україні діє державне регулювання платоспроможності страховиків, подібне до того, що донедавна діяло в ЄС. Він полягає у встановленні поточних показників, що характеризують платоспроможність страхових організацій, тобто З. для контролю за дотриманням нормативних вимог на поточну (звітну) дату [41].

З економічної точки зору ця модель державного регулювання платоспроможності полягає у порівнянні зобов'язань страховика за договорами страхування (нормативний показник платоспроможності) та його власного капіталу (фактичний показник платоспроможності). Невідповідність фактичного показника платоспроможності його нормативному значенню

характеризує недостатність власного капіталу. Це, в свою чергу, призводить до визнання страховика неплатоспроможним і застосування до нього санкцій.

Модель платоспроможності держави оцінюється на основі структури капіталу. Висока платоспроможність свідчить про достатність власного капіталу та забезпечує виконання зобов'язань страховика.

Наразі вітчизняні страховики зобов'язані відповідати таким умовам платоспроможності:

- наявність сплаченого зареєстрованого (пайового) фонду (по страхуванню non-life - не менше 1 млн євро, фонди страхування життя - не менше 10 млн євро за курсом української валюти);
- наявність гарантійного фонду в розмірі не менше 15% юридичного фонду або не менше 5% чистого прибутку страхової компанії;
- створення страхових резервів, достатніх для забезпечення майбутніх страхових виплат;
- перевищення фактичного резерву платоспроможності страховика над розрахованим нормативним резервом платоспроможності [18].

Відповідно до вітчизняного законодавства методика визначення платоспроможності ризикових страхових компаній полягає у визначенні та порівнянні двох показників – фактичного резерву та нормативного показника платоспроможності [22].

Фактичний запас платоспроможності страхової компанії визначається за формулою:

$$\Phi ЗП = А - НА - З$$

(1.1)

де ФЗП – фактичний запас платоспроможності; А – загальна сума активів; НА – загальна сума нематеріальних активів; З – загальна сума зобов'язань.

Нормативний запас платоспроможності страховика дорівнює більшій з двох величин, що визначаються за формулами:

$$НЗП = 0,18 (СП - (0,5СП_n)) \quad (1.2)$$

$$НЗП = 0,26 (СВ - (0,5СВ_n)) \quad (1.3)$$

де НЗП – нормативний запас платоспроможності; СП – сума страхових платежів; СВ – сума страхових виплат; СПп – сума страхових платежів, які належать перестраховикам; СВп – сума страхових виплат, компенсованих перестраховиками.

Відповідно до законодавчих вимог підприємство вважається платоспроможним, якщо фактичний запас платоспроможності в будь-який момент часу перевищує нормативний запас, тобто умова повинна постійно виконуватися [23]:

$$(\PhiЗП) > (НЗП) \quad (1.4)$$

Нормативний запас платоспроможності страховика, який пропонує страхування життя, завжди відповідає значенню, отриманому в результаті множення значення резерву довгострокової відповідальності (розрахунковий резерв) на 0,05.

Показники, що визначають ступінь платоспроможності страхової компанії, дають відповіді на питання про ступінь її надійності та показують, наскільки фінансові ресурси страховика відповідають взятим зобов'язанням.

До цих показників входять коефіцієнти, які наведені в табл. 1.2.

Коефіцієнти рівня платоспроможності страхової компанії

Показник	Методика розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт поточної платоспроможності (Кпп)	Страхові платежі/(Страхові виплати + Операційні витрати)	Кпп >1
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами (Кзвк)	Власні кошти страховика/Страхові резерви	Кзвк > 0,28
Коефіцієнт покриття інвестиційними активами страхових резервів (Кпіа)	(Інвестиційні активи + Грошові кошти)/Страхові резерви	Кпіа >1
Коефіцієнт участі перестраховиків у страховій премії (К уп)	Страхова премія, передана перестраховикам/Страхові платежі	0,5 >Куп>0,05

Джерело: [9]

Участь перестраховика в забезпеченні платоспроможності перестраховика характеризується часткою перестраховика у страховій премії.

Крім того, в табл. 1.3 наведено показники для оцінки платоспроможності страхових компаній, які здійснюють різні види страхування.

Показники платоспроможності страхової компанії

Показники	Алгоритм розрахунку
Для операцій за ризиковими видами страхування	
Коефіцієнт співвідношення власних засобів і заробленої нетто - премії	Середня величина власних коштів страховика у звітному періоді / (Сума технічних резервів на початок звітного періоду + Зароблена нетто - премія на протязі звітного періоду)
Коефіцієнт співвідношення власних коштів і технічних резервів	Величина власних коштів на кінець звітного періоду / Величина технічних резервів на кінець звітного періоду
Коефіцієнт співвідношення технічних резервів і нетто - премії	Величина технічних резервів на кінець звітного року / Величина нетто - премії за звітний рік
Для операцій зі страхування життя	
Коефіцієнт співвідношення власних засобів і резервів страхування життя	Величина власних коштів страховика / Величина резерву із страхування життя
Коефіцієнт достатності	Величина сформованого резерву із страхування життя / Обсяг зобов'язань страховика з виплат на випадок смерті і дожиття на звітну дату
Загальний за всіма видами страхування	
Коефіцієнт співвідношення власних засобів до суми активів	Величина власних засобів страховика / Загальна сума активів

Джерело: [23]

Перші два коефіцієнти показують, яка частина страхових зобов'язань покривається власними коштами. При цьому основою для розміру зобов'язань є сума страхових внесків або технічних резервів.

Передбачається, що загальна страхова сума за всіма поточними договорами страхування найкраще відображає суму зобов'язань, оскільки вона показує, якими можуть бути максимальні виплати страховика в гіпотетичному випадку всіх страхових випадків, що відбуваються одночасно. Якщо за основу розрахунку береться страхова сума, то до страховика, який страхує об'єкти з меншою збитковістю страхової суми, пред'являються значно вищі вимоги, ніж до страховика, який страхує об'єкти з потенційно високою збитковістю.

Іншою величиною, яка може бути використана як основа для зобов'язань страховика, є сума технічних резервів, оскільки сума резервів на перерахування премій, збитки, катастрофи та коливання збитковості представляє суму

потенційних зобов'язань страховика. Отже, якщо сума страхових резервів враховується як зобов'язання, їх можна аналізувати з точки зору забезпечення майбутніх зобов'язань страхової компанії за договорами, укладеними в попередньому звітному періоді, за рахунок власних коштів.

Щоб запобігти заниженню оцінки зобов'язань страховика, фактична сума виплат за минулий рік порівнюється з нетто-ставками в страхових тарифах. Розмір виплат визначається за формулою:

$$PB = (CB_{zn} + PZ_k) / (PHП_n + СП_{zn} - PHП_k) \quad (1.5)$$

де PB – рівень виплат страховою компанією; CB_{zn} – страхові виплати за звітний період; PZ_k – резерв збитків на кінець року; $PHП_n$ – резерв незаробленої премії на початок року; $СП_{zn}$ – страхова премія звітного періоду; $PHП_k$ – резерв незароблених премій на кінець року.

При перевищенні фактичного розміру виплат нормативу зобов'язання страхової компанії у зазначених показниках збільшуються на відповідний відсоток.

Таким чином, вимоги щодо забезпечення платоспроможності встановлені у вітчизняному страховому законодавстві, яке базується на європейських вимогах, але враховує особливості розвитку страхового ринку України.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ НА ПРИКЛАДІ ПрАТ СК «ТАС»

2.1. Аналіз ліквідності та платоспроможності ПрАТ СК «ТАС»

Найважливішою функцією страхової компанії є беззастережне забезпечення надійності свого фінансового стану з метою задоволення будь-яких вимог страхувальників і страхувальників. Закон України «Про страхування» (стаття 30) вимагає від страховиків дотримання певних вимог щодо забезпечення своєї платоспроможності:

- наявність сплаченого статутного фонду;
- наявність гарантійного фонду страховика;
- створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань;
- перевищення фактичного резерву платоспроможності страховика над розрахованим нормативним резервом платоспроможності [4].

Фактичний запас платоспроможності (чистих активів) визначається шляхом вирахування суми нематеріальних активів і загальної суми зобов'язань, у тому числі страхових, із вартості майна (загальної суми активів) страховика. Страхові зобов'язання приймаються в розмірі страхових резервів, які страховик повинен створити в порядку, передбаченому Законом України «Про страхування» [16]. Цей закон вимагає, щоб фактичний резерв платоспроможності страховика завжди перевищував розрахований нормативний резерв платоспроможності.

Нормативний резерв платоспроможності страховика, який здійснює види страхування, крім страхування життя, визначається двома способами:

- 1) шляхом множення суми страхових внесків за останні 12 місяців на 0,18 (останній місяць визначається за кількістю днів на дату розрахунку). При цьому

розмір страхових премій буде зменшено на 50% страхових премій, що належать перестраховикам.

2) шляхом множення суми страхових виплат за останні 12 місяців на 0,26 (останній місяць визначається за кількістю днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових виплат буде зменшена на 50% виплат, компенсованих перестраховиками згідно з укладеними договорами перестраховування.

Станом на кінець 2020-2022 років СК «ІНГО» відповідало таким вимогам щодо забезпечення платоспроможності:

- Наявність депонованого статутного фонду та наявність гарантійного фонду, представлені в табл. 2.1;

На кінець 2022 року ПрАТ СК «ТАС» виконувало наступні умови забезпечення платоспроможності:

- наявність сплаченого зареєстрованого (статутного) фонду та наявність резервного фонду, представлено у табл. 2.1;

Таблиця 2.2

Наявність сплаченого статутного фонду та гарантійного фонду

ПрАТ СК «ТАС» (на кінець року), тис. грн.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, +/-
Сплачений зареєстрований (пайовий) фонд	102 000	102 000	102 000	0,0
Капітал в дооцінках	84 363	81 103	81 103	-3 260
Резервний капітал	16 397	16 397	16 397	0
Нерозподілений прибуток	454 383	394 340	553 598	99 215
Інші резерви	39 679	61 869	116 590	76 911

Джерело: розраховано на основі даних [32]

- перевищення фактичного запасу платоспроможності над розрахованим, наведеним у табл. 2.2;

- створення достатніх страхових резервів майбутніх страхових виплат. Якщо ФЗП > РЗП, то страхова компанія вважається платоспроможною.

Також платоспроможність страхової компанії оцінюється за допомогою наступного коефіцієнта: (розрахункові значення представлені в табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над
розрахунковим нормативним запасом платоспроможності ПрАТ СК «ТАС»,
тис. грн.**

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Фактичний запас платоспроможності (ФЗП)	695984,0	653189,0	865843,0
Нормативний запас платоспроможності для страховиків, що здійснюють види страхування, інші, ніж страхування життя, - більша з визначених величин:	307552,2	375985,4	401403,4
1. Нормативний запас платоспроможності (НЗП) за показником страхових премій			
2. Нормативний запас платоспроможності (НЗП) за показником страхових виплат			
Розмір перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом	388431,8	277203,7	464439,6

Джерело: розраховано на основі даних [32]

Коефіцієнт платоспроможності (Кп) характеризує достатність власного капіталу страхової компанії для виконання своїх зобов'язань. Визначимо його як відношення []:

$$\frac{\text{ФЗП}}{\text{НЗП}} \quad (2.1)$$

де ФЗП – фактичний запас платоспроможності; НЗП – нормативний запас платоспроможності.

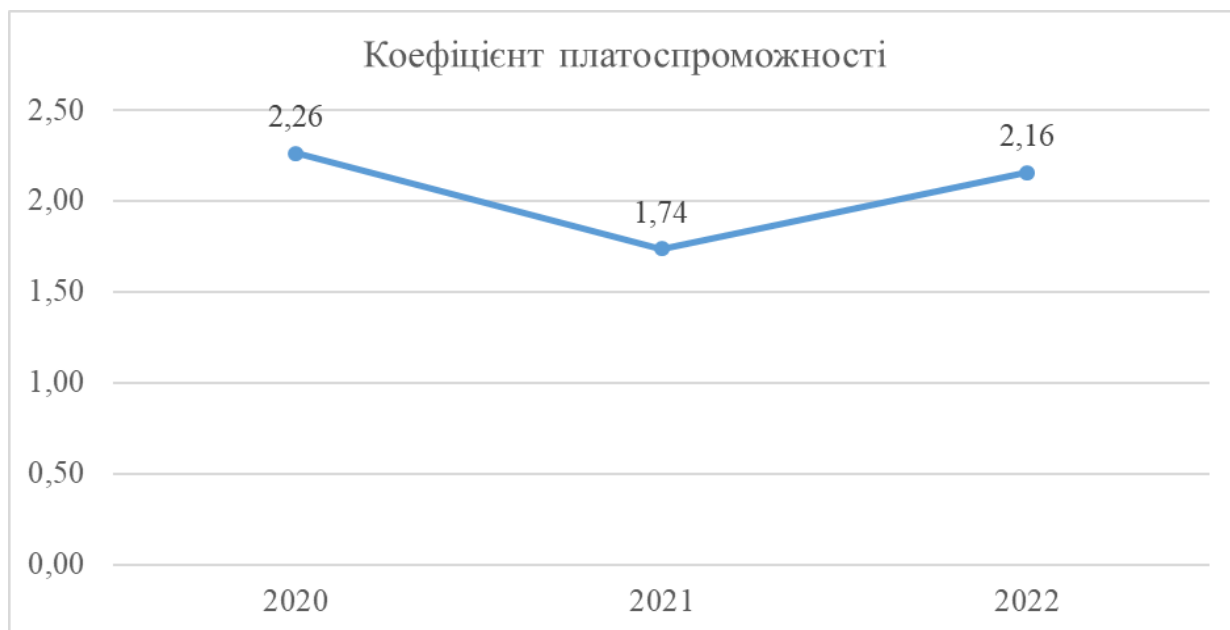

Рис. 2.1. Динаміка показника платоспроможності ПрАТ СК «ТАС» за 2020-2022 рр.

Джерело: розраховано на основі даних []

Розрахунок платоспроможності показує, що ПрАТ СК «ТАС» є платоспроможною компанією, оскільки коефіцієнт платоспроможності більше 1, а фактичний запас платоспроможності також значно перевищує розрахований запас платоспроможності.

Фінансовий стан страхової компанії в короткостроковому періоді оцінюється за допомогою показників ліквідності, які характеризують здатність своєчасно і в повному обсязі розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями. Від ступеня ліквідності залежить платоспроможність компанії. Крім того, ліквідність характеризує не тільки поточне становище компанії, а й майбутнє [30].

Показники ліквідності відображають достатній обсяг і час для покриття наявних зобов'язань наявними у страхової компанії коштами. Показники ліквідності розраховуються в цілому, а також враховують частку перестраховиків (тобто без частки перестраховиків). Сукупність показників ліквідності слід розглядати в контексті необхідності першочергового виконання первинним страховиком виниклих страхових зобов'язань з виплати

відшкодування, при цьому страхова компанія повинна мати запас ліквідності. Показники ліквідності можна аналізувати щокварталу для виявлення тенденцій зміни ліквідності та за підсумками річних періодів із зазначенням сум зобов'язань та коштів страхової компанії.

Як відомо, ліквідність компанії можна швидко визначити за допомогою коефіцієнтів ліквідності. Найважливішими факторами оцінки короткострокової платоспроможності є коефіцієнти абсолютної, швидкої та поточної ліквідності.

На основі даних фінансової звітності розрахуємо відносні показники ліквідності та платоспроможності ПрАТ СК «ТАС» за 2020-2022 рр. Результати розрахунків коефіцієнтів представлено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Розрахункові показники ліквідності ПрАТ СК «ТАС»

№ п/п	Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, +/-
1	Коефіцієнт загальної ліквідності	> 1	0,75	0,51	0,67	-0,09
2	Коефіцієнт поточної ліквідності	> 1	0,75	0,51	0,67	-0,09
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності	> 1	7,86	5,53	6,33	-1,53
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,5-1,0	5,41	3,01	4,48	-0,92

Джерело: розраховано на основі даних [32]

Для всіх коефіцієнтів ліквідності більш важливі нижні межі рекомендованих показників. Верхні рекомендовані значення показників необхідні для поточного вартісного регулювання, виходячи з комплексної практики кон'юнктури ринкової економіки, інфляційних процесів, а також обсягів, умов і видів страхування, що здійснюються страховою організацією.

Показники загальної та поточної ліквідності ПрАТ СК «ТАС» протягом 2020-2022 рр. не перевищували нормативні значення. Що стосується показників

швидкої та абсолютної ліквідності, то навпаки, дані коефіцієнти суттєво перевищували рекомендовані значення. Тому страховій компанії необхідно збалансувати обсяг оборотних активів, структуру поточних зобов'язань та обсяг страхових резервів, з метою виконання вимог загальної ліквідності

2.2. Оцінка фінансової стійкості страхової компанії

Однією з найважливіших умов організації страхової компанії є контроль фінансової стійкості страховиків. Тому першочерговим завданням в управлінні фінансовими ресурсами страхової компанії є організація поточного та перспективного управління фінансовою діяльністю з метою забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості компанії. Визначення рівня фінансової стійкості страхової компанії є одним із найважливіших завдань у забезпеченні ефективної та успішної фінансової діяльності конкретної страхової компанії.

Фінансова стійкість страховика забезпечується: розміром сплаченого статутного капіталу страхової компанії; розмір страхових резервів; оптимальний портфель для розміщення страхових резервів; система перестраховування; адекватність страхових тарифів та інші фактори.

Основним завданням аналізу об'ємних (абсолютних) показників фінансової стійкості є кількісна оцінка діяльності страхової організації. До цих показників належать: обсяг страхових премій – СП; сума страхових виплат – СВ; розмір власного капіталу страховика – СК; сума страхових резервів – СР.

Показник «страхові внески» характеризує суму коштів, отриманих страховиком за договорами страхування та перестраховування.

Показник «страхові виплати» характеризує суми коштів, фактично виплачені страховиком за страховими випадками, що виникли за договорами страхування та перестраховування.

Показник «власний капітал» відповідає сумі вільного від зобов'язань капіталу товариства та виконання, що є додатковою гарантією, зобов'язань, якщо їх розмір відрізняється від розрахункових значень. Власний капітал включає: зареєстрований (пайовий) капітал, додатковий капітал, нерозподілений прибуток, резервні фонди та інший капітал, за винятком неоплаченого та вилученого капіталу.

Показник «страхові резерви» характеризує страховика з точки зору забезпечення майбутніх виплат і складається з резерву незароблених премій, що відповідають страховим ризикам, які не настали на дату балансу; резерви збитків (включаючи зарезервовані, але ще не виплачені суми страхового відшкодування).

В табл. 2.4 представлено абсолютні показники фінансової стійкості ПрАТ СК «ТАС».

Таблиця 2.4

Абсолютні показники фінансової стійкості ПрАТ СК «ТАС», тис. грн.

№ з/п	Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, +/-
1	Обсяг страхових премій	2 026 920	2 449 545	2 432 613	405 693
2	Обсяг страхових виплат	887 597	1 142 848	904 319	16 722
3	Величина власного капіталу	696 822	655 709	869 688	172 866
4	Величина страхових резервів	1 614 042	1 786 683	1 869 435	255 393

Джерело: розраховано на основі даних [32]

За результатами діяльності ПрАТ СК «ТАС» у 2020-2022 роках можна зробити наступні висновки. У зв'язку з військовими діями на території України та окупацією територій, де знаходились філії компанії, деякі філії призупинили свою діяльність. Проте, страхові премії у 2022 році збільшилися на 405 693 тис. грн. Однак, щоб не втратити клієнтів, які вважаються внутрішньо переміщеними особами, компанія планує збільшити частку електронних договорів у 2023 році.

Збільшення власного капіталу у 2020-2022 роках є позитивною тенденцією, що свідчить про збільшення додаткової гарантії виконання страхових зобов'язань.

Обсяг страхових резервів також демонструє позитивну динаміку, а саме збільшення резервів у 2022 році на 255 393 тис. грн. в порівнянні з 2021 роком. Це свідчить про підвищення гарантій страхової компанії щодо майбутніх виплат страхових сум та страхового відшкодування.

На рис. 2.2 наведено динаміку зміни даних показників ПрАТ СК «ТАС» у 2020-2022 роках.

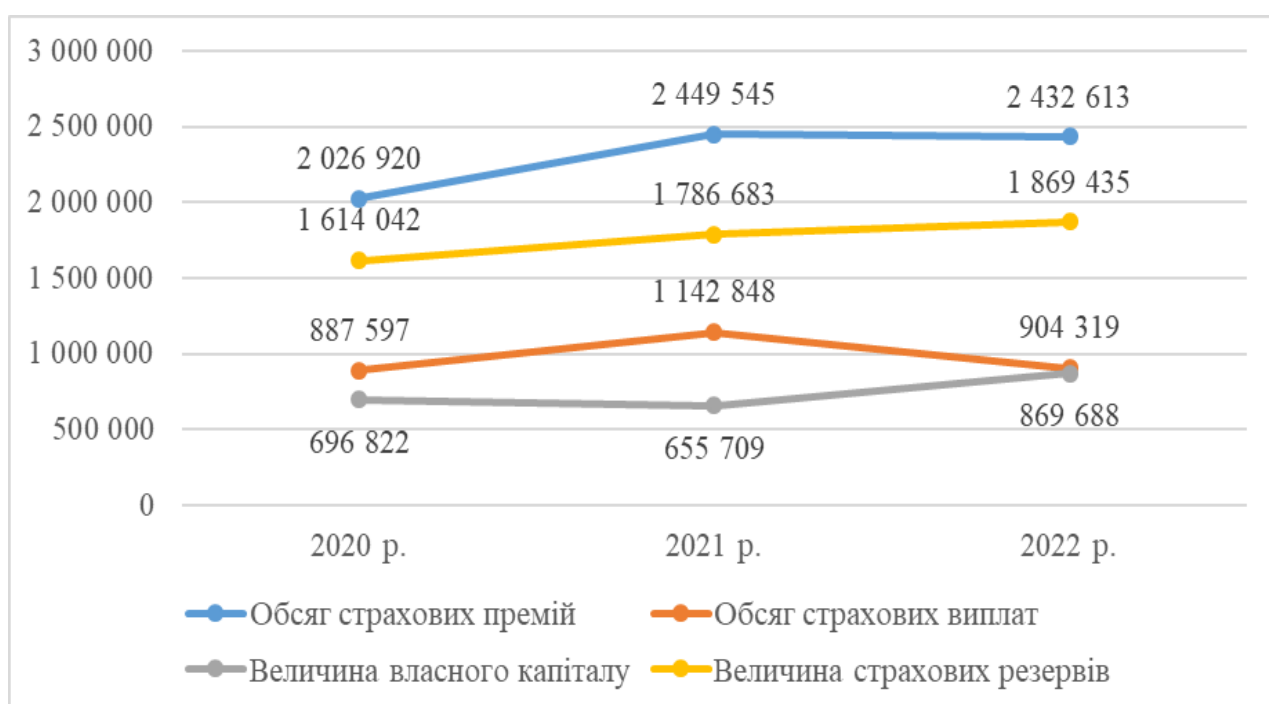

Рис. 2.2. Динаміка абсолютних показників фінансової стійкості ПрАТ СК «ТАС» за 2020-2022 рр., тис. грн.

Джерело: побудовано на основі даних [32]

Для проведення більш точного аналізу проведемо розрахунок відносних показників оцінки фінансової стійкості ПрАТ СК «ТАС», які представлено в табл. 2.5 та рис. 2.3.

Таблиця 2.5

Показники фінансової стійкості ПрАТ СК «ТАС»

№ п/п	Показники	Норма	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, +/-
1.	Коефіцієнт фінансової автономії	> 0,5	0,28	0,25	0,29	0,01
2.	Коефіцієнт фінансової залежності	< 2,0	3,53	3,98	3,40	-0,13
3.	Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (фінансування)	≤ 0,5	2,53	2,98	2,40	-0,13
4.	Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,2 ÷ 0,5	-0,85	-1,59	-0,91	-0,06
5.	Достатність страхових резервів	> 100%	79,63	72,94	76,85	-2,78
6.	Коефіцієнт залежності від перестраховування	5-50%	6,71	4,77	5,59	-1,12
7.	Рівень відшкодувань	40-80%	43,79	46,66	37,17	-6,62

Джерело: розраховано на основі даних [32]

Як видно з даних табл. 2.5 коефіцієнт фінансової автономії ПрАТ СК «ТАС» протягом 2020-2022 рр є нижчим від нормативного значення. У 2021 та 2022 роках частка позикових коштів у фінансуванні компанії дещо зменшилася.

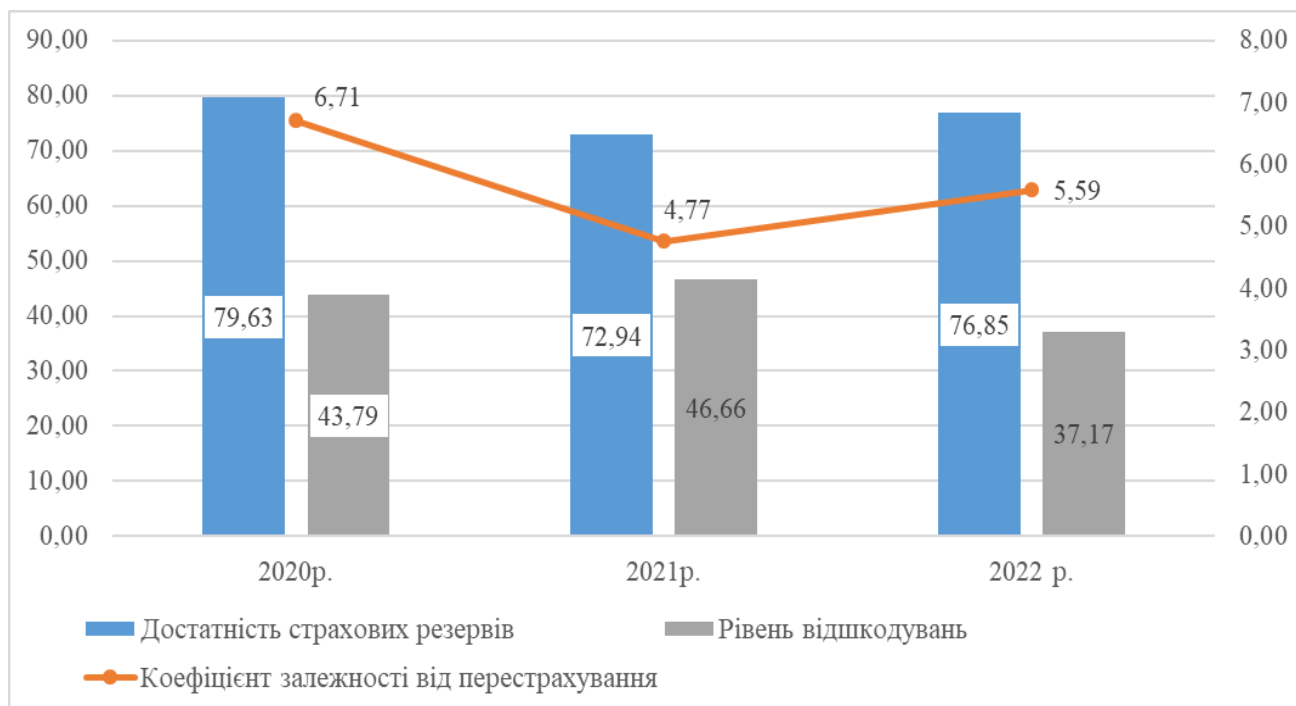

Рис.2.3. Динаміка основних показників фінансової стійкості ПрАТ СК «ТАС»

Джерело: побудовано на основі даних [32]

Згідно табл. 2.5 та рис. 2.3. видно, що також негативним моментом у діяльності досліджуваної страхової компанії є не виконання нормативу щодо достатності страхових резервів у 2020-2022 рр. Що стосується коефіцієнту залежності від перестраховування, то він знаходяться в межах норми, що свідчить про достатню надійність захисту перестраховального портфеля ризиків.

Показник рівня відшкодування протягом 200-2021 рр. знаходився на рівні рекомендованого значення, про те в 2022 році, даний показник знаходився нижче нормативних рекомендацій.

Отже, дані розрахунки і аналіз фінансової стійкості свідчить про те, що хоча страхова компанія виконує свої страхові зобов'язання перед страхувальниками, проте керівництву необхідно здійснити необхідні заходи з метою підвищення стійкості та платоспроможності ПрАТ СК «ТАС», з метою недопущення негативних наслідків у майбутньому.

2.3. Аналіз тестів раннього попередження ПрАТ СК «ТАС»

Однією з найважливіших вимог до організації діяльності страхової компанії є контроль фінансової стійкості страховиків. Тому першочерговим завданням в управлінні фінансовими ресурсами страхової компанії є організація поточного та перспективного управління фінансовою діяльністю для забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості компанії. Визначення ступеня фінансової стійкості страхової компанії є одним із найважливіших завдань у забезпеченні ефективної та успішної фінансової діяльності конкретної страхової компанії.

Фінансова стійкість страховика забезпечується: розміром сплаченого статутного капіталу страхової компанії; розмір страхових резервів; оптимальний портфель для розміщення страхових резервів; система перестраховування; адекватність страхових тарифів та інші фактори [8].

З метою стандартизації процедур проведення аналізу діяльності страховиків розроблено рекомендації щодо проведення аналізу діяльності страховиків. Документ містить тести раннього попередження.

Тести раннього попередження – це система порівняння фактичних фінансових показників діяльності страховиків із показниками, встановленими органом контролю, їх узагальнення та оцінки ризиків діяльності страховиків. Тести раннього попередження використовуються для визначення ступеня фінансової надійності страховиків, яка визначається на основі даних річної фінансової звітності.

Відповідно до рекомендацій проводиться аналіз капіталу, активів, перестраховування, страхових резервів, прибутковості та ліквідності та дається відповідна оцінка.

Оцінки виставляються за 4-бальною системою залежно від діапазону, в якому знаходиться значення відповідного показника.

На основі проведених тестів раннього попередження страховики можуть отримати такі рейтинги:

«1» (стійка) – «фінансові показники знаходяться на високому рівні»;

«2» (задовільна) – «відсутні серйозні проблеми, фінансові показники знаходяться на середньому рівні»;

«3» (гранична) – «фінансовий стан викликає побоювання, фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній»;

«4» (незадовільна) – «вважається неприпустимим, фінансовий стан є дуже нестабільним» 25[].

Дані, що використовуються при розрахунку показників тестів раннього попередження, їх зміст і порядок розрахунку представлено в табл.. 2.6.

**Дані ПрАТ СК «ТАС» для розрахунку тестів раннього попередження, тис.
грн.**

№ з/п	Термін	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, +/-
1	Капітал, чистий капітал	695984,0	653189,0	865843,0	169859,0
2	Високоліквідні активи	669133	409151	828599	159466,0
3	Зобов'язання, загальна сума зобов'язань	1760434	1953166	2086176	325742,0
4	Дебіторська заборгованість	303646	342477	528062	224416,0
5	Сума чистих премій	1910171	2313630	2342899	432728,0
6	Зароблені страхові платежі	1766998	2156765	2274876	507878,0
7	Чистий прибуток (або збиток)	137 012	90 067	303 239	166227,0
8	Виплати і витрати	887597	1142848	904319	16722,0
9	Прибуток від фінансової діяльності	190595	205730	229595	39000,0
10	Середній обсяг фінансових інвестицій протягом року	984927	1127678,5	1313819,5	328892,5
11	Чисті страхові резерви	1425443	1633460	1754147	328704,0

Джерело: розраховано на основі даних [32]

За результатами розрахунків, наведених у табл. 2.6 можна зробити такі висновки, що всі показники фінансової стійкості страхової компанії покращилися.

Наприклад, у 2022 році сума чистого капіталу зросла на 169859,0 тис. грн, чисті страхові резерви компанії зросли на 328704,0 тис. грн, прибуток від фінансової діяльності зріс на 39000,0 тис. грн, а чистий прибуток компанії зріс на 166227,0 тис. грн. Це позитивна тенденція в діяльності ПрАТ СК «ТАС».

Показники тестів раннього попередження розраховуються за формулами, представленими в Додатку А.

В табл. 2.7 представлено результати розрахунків показників тестів раннього попередження ПрАТ СК «ТАС» за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.7

**Показники тестів раннього попередження для ПрАТ СК «ТАС»
за 2020-2022 роки, %**

№ з/п	Показник	2020 р.	2021р.	2022р.	Відхилення, +/-
1.	Показник дебіторської заборгованості	43,63	52,43	60,99	17,36
2.	Показник ліквідності активів	38,01	20,95	39,72	1,71
3.	Показник ризику страхування	274,46	354,21	270,59	-3,86
4.	Зворотний показник платоспроможності	252,94	299,02	240,94	-12,00
5.	Показник доходності	19,69	13,79	35,02	15,34
6.	Показник обсягів страхування (андеррайтингу)	46,47	49,40	38,60	-7,87
7.	Показник змін у капіталі	14,12	-6,15	32,56	18,43
8.	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами	-13,64	21,12	1,27	14,91
9.	Показник незалежності від перестраховування	94,24	94,45	96,31	2,07
10.	Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу	204,81	250,07	202,59	-2,22
11.	Показник доходності інвестицій	19,35	18,24	17,48	-1,88

Джерело: розраховано на основі даних [32]

Фактичний рейтинг кожного показника визначається шляхом порівняння розрахункового значення показника з відповідною шкалою значень (з урахуванням видів страхування (life/non-life), якими займається страховик.

Оскільки ПрАТ СК «ТАС» є компанією, що займається видами страхування, крім страхування життя, для аналізу тестів раннього попередження ми використовуємо шкалу згідно з табл. в Додатку Б.

Відповідно до шкали в табл. 2.8 представлені розрахункові результати тестів раннього попередження, а також фактичні результати з урахуванням відповідних коефіцієнтів. Загальна оцінка визначається як сума фактичних оцінок окремих показників, помножених на відповідні коефіцієнти з урахуванням видів страхування, які покриває страховик (life/non-life). Загальний бал буде округлено до цілого числа відповідно до загальних правил округлення [21].

Таблиця 2.8

**Оцінки тестів раннього попередження, коефіцієнти та загальна оцінка для
ПрАТ СК «ТАС» за 2020-2022 рр.**

№ з/п	Показник	Оцінка			Відхилення	Коефіцієнт (не життя)	Фактична оцінка з урахуванням коефіцієнту		
		2020	2021	2022			2020	2021	2022
1	Показник дебіторської заборгованості	1	2	2	1	0,04	0,04	0,08	0,08
2	Показник ліквідності активів	4	4	4	0	0,1	0,4	0,4	0,4
3	Показник ризику страхування	3	4	3	0	0,06	0,18	0,24	0,18
4	Зворотний показник платоспроможності	4	4	4	0	0,18	0,72	0,72	0,72
5	Показник доходності	3	3	2	-1	0,06	0,18	0,18	0,12
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу)	1	1	1	0	0,06	0,06	0,06	0,06
7	Показник змін у капіталі	1	4	1	0	0,06	0,06	0,24	0,06
8	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами	4	3	4	0	0,06	0,24	0,18	0,24
9	Показник незалежності від перестраховування	1	1	1	0	0,18	0,18	0,18	0,18
10	Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу	4	4	4	0	0,16	0,64	0,64	0,64
11	Показник доходності інвестицій	1	1	1	0	0,04	0,04	0,04	0,04
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА							2,74= «3»	2,96= «3»	2,72= «3»

Джерело: розраховано на основі даних [32]

Як видно з даних табл. 2.8 загальний фінансовий стан ПрАТ СК «ТАС» у 2020-2022 роках є граничним, тобто фінансовий стан компанії викликає занепокоєння, фінансові показники значно нижчі за середні.

На високому рівні знаходяться показники: показник обсягів страхування (андеррайтингу), дебіторської заборгованості, показник змін у капіталі, показник незалежності від перестраховування та показник доходності інвестицій.

До негативних показників належать показники: показник ліквідності активів, зворотний показник платоспроможності, показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами та показник відношення чистих страхових резервів до капіталу. Усі ці показники отримали оцінку «4» (незадовільно), що вважається неприйнятним.

Що стосується загальних результатів, то після округлення суми фактичних балів за окремими показниками, помножених на відповідні коефіцієнти, ми отримали оцінку «3» (гранична). Отже, можна зробити висновок, що фінансові показники ПрАТ СК «ТАС» знаходяться на рівні нижче середнього.

Отже, оцінка фінансової стійкості страховика за допомогою тестів раннього попередження дозволяє достовірно оцінити фінансовий стан і фінансову стійкість страховика.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ І ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

3.1. Напрями зміцнення фінансової стійкості страхових компаній

В умовах ринкової економіки фінансова стійкість є найважливішою передумовою стабільної діяльності страховика. Стійкість є якісною ознакою стану страхової компанії, передумовою її життєздатності та конкурентоспроможності та основою стабільності на ринку. На фінансову стійкість страховика впливає ряд різноманітних фінансово-економічних факторів. Однак важливо розуміти, що забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості дозволяє не тільки подолати будь-які економічні труднощі та перешкоди, але й сприяє підтримці фінансового стану страхової компанії на належному рівні, який дозволяє їй функціонувати та розвиватися. Чим вища фінансова стабільність, тим краще страхова компанія захищена від можливих і раптових змін ринкових умов і, отже, має менший ризик банкрутства.

Поняття фінансової стійкості є комплексним і пов'язане насамперед із структурою активів і пасивів страховика, а також ефективністю їх використання. Рівень фінансової стійкості впливає на конкурентоспроможність страхових компаній, їх потенціал у діловому співробітництві та ефективність реалізації економічних інтересів учасників фінансових відносин. Для економіки також важлива фінансова стійкість компаній [9].

Для забезпечення оптимального рівня фінансової стійкості страхова компанія повинна мати гнучку структуру капіталу та організувати рух капіталу таким чином, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами для забезпечення платоспроможності. Тому ефективний контроль за формуванням та використанням фінансових ресурсів страховика, а саме управління структурою капіталу, є основою забезпечення його фінансової стійкості.

Фінансова стійкість страховика та ефективність його діяльності значною мірою залежать від якості управління оборотними активами, а саме від розміру оборотних активів та їх характеру, обсягу резервів і грошових ресурсів. Ефективним буде зменшення обсягу оборотних запасів з метою використання вивільнених коштів і збільшення доходу страхової компанії.

Склад і структура фінансових ресурсів, а також стратегія управління ними також є важливим фактором для фінансової стабільності і, таким чином, для управління ними. Чим більше власного капіталу має страховик, тим він фінансово стабільніший. Важлива загальна сума виграшів і порядок їх розподілу.

У рамках розслідування встановлено, що перевірені страхові компанії, а саме СК «ТАС», СК «ПЗУ Україна» та СК «УНІКА», мали нормальну та абсолютну фінансову стійкість у період 2021-2023 років. Щоб продовжувати підтримувати стабільний фінансовий стан, страховики повинні [19]:

1. Забезпечення оптимального балансу між власним і позиковим капіталом. Для цього необхідно розрахувати стан фінансової рівноваги, який має слугувати нормативною основою для контролю за фінансовою стійкістю та його платоспроможністю страховика. При цьому не допускається збільшення кредитних ресурсів і нераціональне використання наявних основних засобів. Цей баланс також потребує певних обмежень щодо обсягу зобов'язань страховика перед працівниками, постачальниками, кредиторами, бюджетом, інвесторами та банками.

2. Забезпечення ефективної тарифної політики шляхом збалансування дохідної та видаткової частин фінансів страховика.

3. Забезпечення рентабельності діяльності. Найважливішою умовою стабільного фінансового становища страховика в майбутньому є очікуваний рівень прибутку страхової компанії. Досить ефективним засобом оптимізації фінансового становища є раціональний розподіл чистого прибутку.

4. Оптимізація запасів ТМЦ, обсягу та структури дебіторської заборгованості з метою скорочення тривалості виробничого, операційного та фінансового циклів.

5. Підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг шляхом проведення ефективної маркетингової політики та забезпечення лояльності своїх клієнтів і партнерів.

6. Запровадження оперативного механізму фінансової стабілізації, спрямованого на зменшення фінансових зобов'язань та збільшення грошових активів для оптимізації ліквідності.

7. Удосконалення програми перестраховування, що сприяє забезпеченню безпеки страховика від настання ймовірних збитків.

8. Оптимізація збутової політики шляхом забезпечення високої якості продукції та послуг шляхом розширення ринків збуту.

9. Збільшення обсягу фінансових активів, що забезпечують покриття короткострокових зобов'язань.

10. Підвищення рівня ліквідності за рахунок покращення структури оборотних активів.

11. Впровадження в страхову діяльність інноваційних технологій, які сприяють збільшенню прибутку та забезпечують фінансову стійкість страховика [34].

Від того, наскільки ефективно використовуються фінансові ресурси, залежить фінансове становище та фінансова стійкість страховика. Тому підвищення ефективності використання фінансових ресурсів є одним із головних завдань будь-якої страхової компанії, яке допоможе зберегти існуючу абсолютну та нормальну фінансову стійкість.

Для ефективного використання фінансових ресурсів необхідно вдосконалювати та розвивати наявні та розробляти нові підходи.

Ефективне використання фінансових ресурсів полягає в ефективному використанні коштів.

Для вдосконалення оптимізації джерел формування та використання фінансових ресурсів рекомендується запропонувати наступні шляхи:

- 1) вибір ефективних джерел отримання фінансових ресурсів шляхом розрахунку вартості отримання фінансових ресурсів з кожного джерела;
- 2) забезпечення контролю за станом фінансових ресурсів;
- 3) збільшення продажів продукції та послуг;
- 4) використання прогресивних форм організації праці;
- 5) визначення пріоритетних напрямів використання фінансових ресурсів у сучасних умовах.

Для забезпечення стабільного фінансового становища страховика необхідно постійно контролювати формування та використання фінансових ресурсів з урахуванням стратегічних і тактичних завдань його діяльності на ринку та вживати відповідних заходів [6].

Для покращення свого фінансового становища страховій компанії необхідно зменшити вихідні грошові потоки та збільшити вхідні грошові потоки. Зменшення вихідних грошових потоків може відбутися внаслідок: зменшення собівартості продукції; Підбір висококваліфікованого персоналу, що дозволяє зменшити витрати на трудовий фонд; здійснення фізичних і фінансових інвестицій тощо. Збільшення вхідних грошових потоків може відбуватися внаслідок наступних причин: збільшення обсягу реалізації продукції; продаж основних засобів; рефінансування дебіторської заборгованості; залучення іноземних інвестицій тощо.

Важливим напрямком покращення фінансового становища є також мобілізація внутрішніх резервів, а саме:

- реструктуризація активів страховика;
- здійснення заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу;
- переведення наявних матеріальних і фінансових активів у грошову форму.

Одним із важливих заходів зміцнення фінансової стійкості досліджуваних страхових компаній на перспективу є посилення роботи зі стягнення заборгованості. Наслідком є збільшення частки грошових коштів, прискорення кругообігу оборотних коштів, збільшення забезпеченості власними оборотними коштами, прискорення оборотності дебіторської заборгованості і, як наслідок, частіші надходження коштів від дебіторів. і запас міцності збільшиться.

Збереження лідируючих позицій на ринку допоможе страховикам зберегти абсолютну фінансову стабільність. Отже, для підтримки конкурентоспроможності страхових компаній необхідно постійно шукати шляхи підвищення якості продукції та послуг; шукати шляхи досягнення найменших витрат виробництва; розширити інвестиційну діяльність; оптимізація політики збуту продукції; раціонально управляти спектром послуг [18].

Сьогодні в Україні законодавчі вимоги до платоспроможності страхових компаній є спрощеними та адаптованими вимогами, які діють в Європейському Союзі, а саме Директиви Solvency I. За словами регулятора, це стосується існуючої системи оцінки фінансового стану страхових компаній, яка не дозволяє своєчасно отримувати дані для аналізу та, відповідно, контролю та реагування на порушення та проблеми в платоспроможності компаній. Чинне законодавство дозволяє страховикам опосередковано ухилятися від регулювання шляхом заниження чи завищення фінансових коефіцієнтів, що може призвести до неадекватної оцінки фактичної ситуації та нормативів [31].

Активи (Assets)	Вільний надлишок (Free surplus)	Збільшення MV (MV increase)	Вільний надлишок (Free surplus)
	Платоспроможність I (Solvency I)		Платоспроможність II (Solvency II) SCR
	Технічні резерви (Technical Provisions)		Запас обережності (Prudence margin)
Економічна вартість зобов'язань (Economic Value of liabilities)			
		Активи (Assets)	

Рис. 3.1. Порівняння Solvency I (зліва) і Solvency II (справа)

Джерело: [38]

Згодом експерти виявили, що вимоги до капіталу страхових компаній не враховують усі види ризиків. Виникла потреба в змінах, які були реалізовані режимом Solvency II. При цьому до чинних на той час європейських директив були внесені лише найнеобхідніші зміни. Для тих учасників ринку, які не підпадають під нову систему регулювання, продовжують діяти старі правила. Режим Solvency II поширюється на всі страхові та перестрахові організації будь-якої правової форми в ЄС, за винятком найменших страхових компаній. Директива Solvency II (Директива 2009/138/ЄЕС) була прийнята Європейською Радою та Парламентом у листопаді 2009 року. Вимоги Solvency II мали бути імплементовані в усіх країнах ЄС до кінця 2016 року. Процес застосування вищезазначених стандартів у ЄС можна назвати успішним, переважна більшість учасників ринку дотримується встановлених норм справедливості [27].

Отже, для зміцнення фінансової стійкості досліджуваних страхових компаній необхідно знайти резерви підвищення рівня накопичення власних джерел. Важливо також знайти оптимальну структуру фінансових ресурсів, за якої страхова компанія зможе вільно розпоряджатися коштами та шляхом їх

ефективного використання забезпечувати безперебійність надання послуг. Забезпечення фінансової стабільності на належному рівні дозволяє страховику функціонувати і розвиватися, забезпечуючи фінансову незалежність, збалансованість активів і пасивів, а також інвестиційну привабливість і платоспроможність. Тому ефективне управління та зміцнення фінансової стійкості страховика є основою його фінансової стійкості та подальшого розвитку.

3.2. Вдосконалення оцінювання фінансової стійкості страхової компанії як базису управлінської діяльності

Від розвитку та зміцнення системи страхового захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб залежить стабільне функціонування національної економіки та її подальше зростання. Для повного використання потенційних можливостей страхування необхідні спільні зусилля держави, громадян, юридичних осіб та страхової спільноти. Сталий розвиток страхових організацій - основних суб'єктів національної страхової системи - залежить від рівня їх фінансової стійкості. Під «фінансовою стійкістю страхової компанії» ми розуміємо стан і якість фінансових ресурсів страхової компанії, завдяки яким вона залишається платоспроможною та здатною в повному обсязі та вчасно виконувати всі свої зобов'язання в умовах функціонування в динамічному бізнес-середовищі та навколо забезпечити приведення його фінансових показників до необхідного рівня у разі дії негативних факторів [12].

Фінансова стійкість характеризує ефективну діяльність компанії, є важливим показником у прийнятті потенційними страхувальниками рішення про вибір надійного страховика, а також ретельно контролюється регулятором.

Управління фінансовою стійкістю страхової компанії включає об'єктивне визначення її поточного та майбутнього стану, узгоджене управління фінансовими ресурсами страховика, а також вибір таких управлінських рішень,

які сприяли б забезпеченню фінансової стійкості, які можуть бути організовані та представлені у вигляді загальної системи з системним підходом. Тобто система управління фінансовою стійкістю страхової компанії складається з набору інструментів управління, що використовуються та контролюються адміністративними підрозділами для забезпечення фінансової стійкості страхової компанії.

Система управління фінансовою стійкістю складається з низки взаємопов'язаних елементів, які відображають відповідні заходи щодо управління фінансовою стійкістю страхової компанії. Ключовими елементами є:

- керована підсистема (об'єкт управління);
- підсистема керування (блок керування);
- інформаційно-аналітичне забезпечення (інформаційна база) (рис. 3.2).

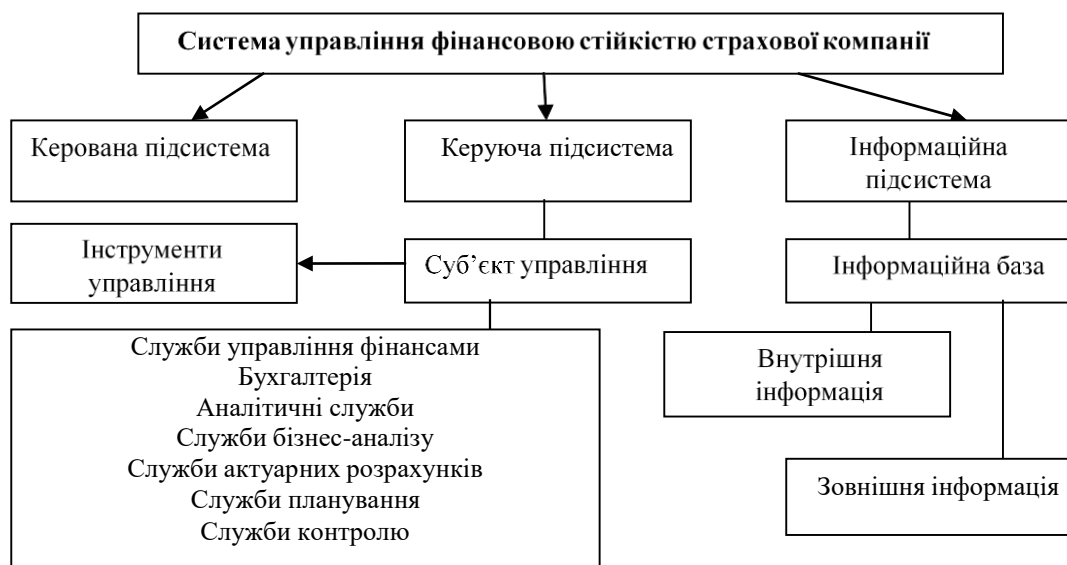

Рис. 3.2. Система управління фінансовою стійкістю страхової компанії

Джерело: [2]

Підсистема управління складається з ряду відділів, відповідальних за управління фінансовою стійкістю страхової компанії. До них належать: послуги з фінансового менеджменту, бухгалтерські, аналітичні послуги, послуги з

управління бізнес-аналізом, послуги з управління актуарними розрахунками, послуги з планування, послуги з контролю тощо. Інструменти управління фінансовою стабільністю страхової компанії включають аналіз, планування, регулювання та контроль. Предметом корпоративного управління є фінансова стійкість страхової компанії та її здатність надавати допомогу.

Слід зазначити, що ефективність системи управління фінансовою стійкістю страхової компанії забезпечується дотриманням ряду принципів: «Дії суб'єкта спрямовані на досягнення визначених цілей; взаємна координація стратегічного і тактичного рівнів управління; Єдність мети, результату і засобів» [1].

Методологічною основою системи управління фінансовою стійкістю страхової компанії є інформаційно-аналітичне забезпечення. Від її повноти, надійності та своєчасності залежить загальна ефективність системи менеджменту.

На основі інформаційно-аналітичного забезпечення можна прийняти рішення про напрямок управління фінансовою стійкістю страхової компанії (рис. 3.3).

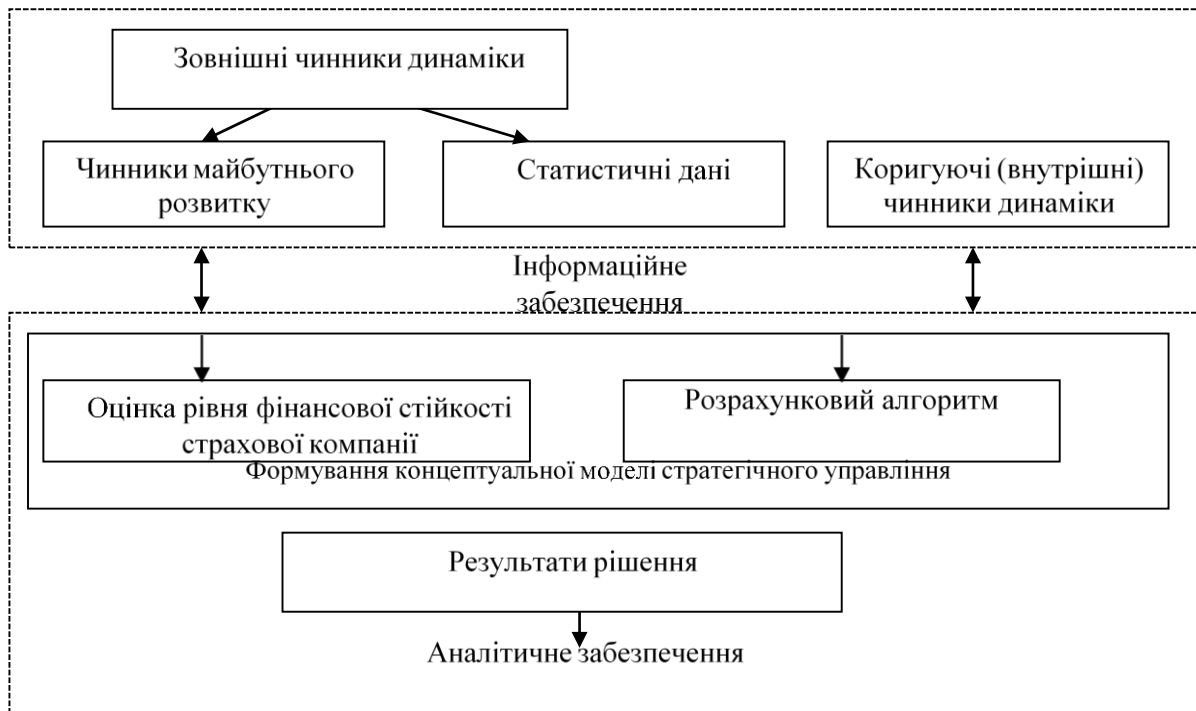

Рис. 3.3. Схема прийняття рішення про розвиток процесу управління фінансовою стійкістю страхової компанії

Джерело: [39]

При оцінці фінансової стійкості страхової компанії використовується значна інформаційна база у вигляді макроекономічних показників, показників агрегованих фінансових звітів і балансів, інститутів фінансового ринку та мікроекономічних показників. Вважаємо, що він повинен містити три види інформації: 1) загальноекономічну та макроекономічну інформацію, яка виконує функції допоміжної інформації та має загальноекономічний характер; 2) мікроекономічна інформація, що дозволяє фактично оцінити рівень фінансової стійкості страхової компанії на основі розрахунку необхідних показників; 3) Інформація про вказівки щодо забезпечення фінансової стійкості страхової компанії.

У зв'язку з цим методологічною базою забезпечення фінансової стійкості передбачено формування інформаційної бази та системи показників стабільності, моніторингу та аналізу, проведення стрес-тестів, а також

розроблення рекомендацій щодо коригування політики розвитку страховиків з метою зміцнювати свою фінансову стійкість і запобігати фінансовим кризам.

На сьогодні основною проблемою оцінки ефективності системи управління фінансовою стійкістю страхової компанії є відсутність системи коефіцієнтів оцінки з урахуванням умов об'єктивності, адекватності, порівнянності, інформативності та специфічності функціонування, яка має характеристики та відмінності від інших суб'єктів господарювання (підприємств, банків тощо) [15].

Практична цінність результатів аналітичної оцінки показників ефективності системи управління фінансовою стійкістю страхової компанії полягає в можливості їх використання для дослідження слабких місць і загроз діяльності страховика та їх нейтралізації за допомогою можливостей і сильні сторони для аналізу SWOT.

SWOT-аналіз як інструмент управління має свої особливості: є початковим етапом стратегічного планування; є суттєвим кроком у процесі розробки стратегії страховика щодо забезпечення фінансової стабільності; є інформаційною основою для формування стратегічних проблем та альтернатив стратегічних рішень; передбачає спільне дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища страховика; забезпечує формування парних комбінацій між загрозами, можливостями зовнішнього середовища, з одного боку, та сильними та слабкими сторонами страховика, з іншого; Акцентовано увагу на факторах, які найбільш сильно впливають на конкурентну позицію та конкурентні переваги у формуванні фінансової стійкості страхової компанії.

Результати проведеного SWOT-аналізу ПАТ «СК «ТАС» представлені в табл. 3.1 та табл. 3.2.

Сильні та слабкі сторони розвитку ПАТ «СК «ТАС»

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Маркетинг	
<ul style="list-style-type: none"> – наявність великої клієнтської бази; – наявність кваліфікованих кадрів та спеціалістів у галузі маркетингу з новими поглядами на сучасні умови ринку; – вигідне співвідношення ціни та якості страхових продуктів. 	<ul style="list-style-type: none"> – недостатність реклами страхових продуктів; – відсутність заходів, спрямованих на поліпшення ситуації компанії на ринку; – відділ маркетингу існує лише в основному офісі.
2. Страхова діяльність	
<ul style="list-style-type: none"> – стабільне зростання надходжень за рахунок страхових премій та надання страхових послуг; – наявність достатньої кількості трудових ресурсів; – розгалужена страхова мережа; – наявність значної кількості ліцензій, що забезпечує можливості розширення асортименту та вільного маневрування на ринку. 	<ul style="list-style-type: none"> – недосконалість системи взаємодії з посередниками; – відсутність чіткої мети та стратегій; – часткове «згортання» окремих видів страхування через фінансово-політичну нестабільність.
3. Технології	
<ul style="list-style-type: none"> – високий рівень інноваційної діяльності стосовно інформаційної та клієнтської бази; – зручність, швидкість та простота електронної системи розрахунку ціни страхових продуктів; – забезпеченість новітніми технологіями для вивчення ринку та функціонування на ньому. 	<ul style="list-style-type: none"> – технології, орієнтовані на страховий ринок країн Центральної та Східної Європи; – недостатність технологічного оснащення у малих представництвах компанії.

Джерело: [32]

На основі проведеного SWOT-аналізу ПАТ «СК «ТАС» визначено сильні та слабкі сторони діяльності страховика, наявні потенційні можливості та загрози для успішного розвитку на вітчизняному страховому ринку, що може стати основою для вдосконалення управління фінансами страхової компанії на тактичному та стратегічному рівнях та адаптує існуючі стратегії розвитку.

Таблиця 3.2

Можливості та загрози діяльності ПАТ «СК «ТАС»

Можливості	Загрози
1. Політичні	
– удосконалення правової бази	– низька ефективність виконання регулюючих заходів з боку держави
2. Соціальні	
– існування значного переліку обов'язкових видів страхування в Україні, що забезпечує актуальність даних видів послуг	– недостатній рівень добробуту населення; – низький рівень страхової культури в країні; – висока частота шахрайських та протиправних дій зі сторони клієнтів
3. Фінансово-економічні	
– можливість зайняти певну нішу на світовому страховому ринку завдяки продажу якісних страхових продуктів; – наявність значних страхових резервів та резервного фонду, що дає перевагу серед інших страховиків в функціонуванні на страховому ринку; – розвиток страхової компанії за різними напрямками страхової діяльності; – зростання суми страхових премій; – розвиток та застосування прогресивних наукових розробок для підвищення платоспроможності та фінансової стійкості; – розвиток теоретико-методичних та практичних засад ризик- менеджменту	– негативний фінансовий результат діяльності у 2020, 2021 роках; – зменшення рівня конкурентоздатності ключових вітчизняних сегментів страхування у цілому із впливом на діяльність компанії; – втрата переваг порівняно з потужними західноєвропейськими компаніями; – слабкий розвиток ринкової інфраструктури реалізації страхових послуг; – відсутність стратегії розвитку тарифної політики компанії; – зростання фінансових ризиків страхової діяльності

Джерело: [32]

Зазначимо, що діяльність страхових компаній суттєво відрізняється від інших видів господарської діяльності. Головною відмінністю є бажання страхової компанії брати на себе ризики різних суб'єктів господарювання. Проте основною метою діяльності страховика, як і інших суб'єктів господарювання, є досягнення позитивного фінансового результату.

Таким чином, визначено низку причин зовнішнього та внутрішнього впливу на ефективність функціонування ПАТ «СК ТАС», вирішення яких потребує комплексного поєднання зусиль як керівництва підприємства, так і органів державної влади.

Найактуальнішими питаннями, які потребують вирішення, є, зокрема: адаптація на державному рівні законодавчої та нормативно-правової бази до сьогодення і тим самим більш досконало та гнучко адаптувати ринок страхових послуг до фінансово-економічних умов; мінімізація впливу політичних і соціальних факторів на страховий ринок шляхом надання переваги приватним компаніям з мінімальним державним втручанням; збільшення державної підтримки та податкових пільг для страхових компаній та потенційних страхувальників; активно використовувати програмне та технічне забезпечення в пошуку та обґрунтуванні фінансових рішень [14].

Результати дослідження ефективності системи управління фінансовою стійкістю ПАТ СК «ТАС» свідчать про необхідність удосконалення як тарифної політики, маркетингової діяльності, концепції перестраховування ризиків, так і ретельного перегляду найважливіших аспектів фінансового управління, особливо щодо оптимізації структури активів і капіталу, зниження частки витрат, активізації фінансово-інвестиційної діяльності та підвищення її ефективності.

Отже, в ринкових умовах потреба в комплексному управлінні фінансовою стійкістю страхової компанії виникає на певному етапі її діяльності, коли у страховика вже немає кількісних методів забезпечення конкурентоспроможності (комплексного шляху розвитку компанії) і постає питання про те, чи є у страховика кількісні методи забезпечення конкурентоспроможності. подальше вдосконалення діяльності страховика шляхом підвищення якості послуг, які він надає (перехід до інтенсивного методу розвитку бізнесу).

Дослідження розроблених фахівцями методологічних засад аналітичної роботи показало, що відсутня система комплексної оцінки ефективності управління фінансовою стійкістю страхової компанії за ключовими показниками, яка б найкраще розкривала специфіку страхової діяльності. і забезпечують здатність реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього

середовища. Для цього була створена система відносних коефіцієнтів та проведено її практичне апробація за даними ПАТ «СК «ТАС».

Результати аналітичного дослідження ефективності системи управління фінансовою стійкістю ПАТ «СК «ТАС» стали не лише основою для ретроспективної порівняльної оцінки, а й першоджерелом необхідності пошуку напрямів і можливостей її вдосконалення загальної системи фінансового менеджменту страховика.

Звертаючи увагу на доцільність використання SWOT-аналізу як інструменту управління фінансовою стійкістю страхової компанії, визначено сильні та слабкі сторони розвитку та визначено можливості та загрози діяльності ПАТ «СК «ТАС».

ВИСНОВКИ

Фінансова стійкість страхової компанії – це комплекс заходів, спрямованих на постійне підтримання балансу між витратами та зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, що забезпечує ефективний розвиток страхової компанії, незважаючи на досягнення зміна зовнішніх і внутрішніх факторів впливає на функціонування економіки. На фінансову стійкість страхової компанії впливають внутрішні та зовнішні фактори.

Забезпечення фінансової стійкості страхової компанії можливе лише за умови постійного детального контролю за діяльністю страховика та своєчасного реагування керівництвом компанії на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Метою Директиви «Платоспроможність II» є створення більшої свободи в розробці ефективного управління ризиками страхової компанії, оскільки платоспроможність контролюється на основі методології, розробленої незалежно від страховика. Регулятор просто оцінює адекватність цієї методики. Це має на меті покращити якість страхових послуг для клієнтів.

Встановлення державою обов'язкових вимог щодо забезпечення фінансової стійкості страховиків, здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням цих вимог є об'єктивно необхідними.

Показники загальної та поточної ліквідності ПрАТ СК «ТАС» протягом 2020-2022 рр. не перевищували нормативні значення. Що стосується показників швидкої та абсолютної ліквідності, то навпаки, дані коефіцієнти суттєво перевищували рекомендовані значення. Тому страховій компанії необхідно збалансувати обсяг оборотних активів, структуру поточних зобов'язань та обсяг страхових резервів, з метою виконання вимог загальної ліквідності.

Згідно проведеного аналізу встановлено, що також негативним моментом у діяльності досліджуваної страхової компанії є не виконання нормативу щодо достатності страхових резервів у 2020-2022 рр. Що стосується коефіцієнту

залежності від перестраховування, то він знаходяться в межах норми, що свідчить про достатню надійність захисту перестраховального портфеля ризиків.

Показник рівня відшкодування протягом 200-2021 рр. знаходився на рівні рекомендованого значення, про те в 2022 році, даний показник знаходився нижче нормативних рекомендацій.

Отже, дані розрахунки і аналіз фінансової стійкості свідчить про те, що хоча страхова компанія виконує свої страхові зобов'язання перед страхувальниками, проте керівництву необхідно здійснити необхідні заходи з метою підвищення стійкості та платоспроможності ПрАТ СК «ТАС», з метою недопущення негативних наслідків у майбутньому.

Як видно з даних аналізу загальний фінансовий стан ПрАТ СК «ТАС» у 2020-2022 роках є граничним, тобто фінансовий стан компанії викликає занепокоєння, фінансові показники значно нижчі за середні.

На високому рівні знаходяться показники: показник обсягів страхування (андеррайтингу), дебіторської заборгованості, показник змін у капіталі, показник незалежності від перестраховування та показник доходності інвестицій.

До негативних показників належать показники: показник ліквідності активів, зворотний показник платоспроможності, показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами та показник відношення чистих страхових резервів до капіталу. Усі ці показники отримали оцінку «4» (незадовільно), що вважається неприйнятним.

Отже, для зміцнення фінансової стійкості досліджуваних страхових компаній необхідно знайти резерви підвищення рівня накопичення власних джерел. Важливо також знайти оптимальну структуру фінансових ресурсів, за якої страхова компанія зможе вільно розпоряджатися коштами та шляхом їх ефективного використання забезпечувати безперебійність надання послуг. Забезпечення фінансової стабільності на належному рівні дозволяє страховику функціонувати і розвиватися, забезпечуючи фінансову незалежність, збалансованість активів і пасивів, а також інвестиційну привабливість і платоспроможність. Тому ефективне управління та зміцнення фінансової

стійкості страховика є основою його фінансової стійкості та подальшого розвитку.

Результати аналітичного дослідження ефективності системи управління фінансовою стійкістю ПАТ «СК «ТАС» стали не лише основою для ретроспективної порівняльної оцінки, а й першоджерелом необхідності пошуку напрямів і можливостей її вдосконалення загальної системи. фінансового менеджменту страховика.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ачкасова С.А., Внукова Н.М., Скорик І.В. Адаптація вимог Solvency II до умов функціонування страхового ринку України. *Фінанси України*. 2013. № 9. С. 76–82.
2. Базилевич В.Д. Страхування: підручник. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
3. Бойко А.О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2010. № 7 (25). Ч. 4. С. 36–50.
4. Бражник Л.В. Джерела фінансування господарської діяльності підприємств. Наукові праці ПДАА. Економічні науки. Полтава : ПДАА. 2013. Вип. 1 (6). Т.3. С. 57-62.
5. Величко Г.О., Сташкевич Н.М., Сташкевич О.С. Напрями удосконалення фінансової стійкості страхових компаній. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. С. 79-82.
6. Внукова Н.М. Адаптація нормативного регулювання ринку страхових послуг з урахуванням норм законодавства ЄС. *Право та інновації*. 2017. № 4 (20). С. 7–10.
7. Вовчак О.Д. Страхова справа: підручник. Київ: Знання, 2011. 391 с.
8. Говорушко Т.А. Стецюк В.М. Страхування: навчальний посібник. Львів: Видавництво «Магнолія 2006», 2014. 324с
9. Говорушко, Т. А. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку: Національний університет харчових технологій. К.: «Центр учбової літератури», 2012 . 376 с.
10. Головка О.Г., Орехова К.В., Кривоніс М.А. Діагностика фінансової стабільності страхової компанії. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 6 (23). С. 605-611.
11. Гриценко А.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній. *Облік і фінанси*. 2017. Вип 4(78). С. 107-111.

12. Дьячкова Ю.М. Страхування: навч. посібник . К: Центр учбової літератури, 2015. 240 с.
13. Журавка О.С., Діденко І.В., Колесник А.І. Фактори впливу на фінансову безпеку страхових компаній. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 5/5. С. 15–20.
14. Журавка О.С., Темченко А.Р., Федорченко В.Г. Теоретичні підходи до визначення фінансової стійкості страхових компаній: *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22, Ч.1. С.117-122.
15. Журавльова О. Є. Особливості впливу факторів на фінансову стійкість страхових компаній: *Ринок цінних паперів України*. 2013. № 1–2. С. 39 – 45.
16. Закон України «Про страхування» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
17. Кисільова І.Ю. Оцінка фінансової надійності страховика. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2014. Т. 19. Вип. 2/5.
18. Кисільова І.Ю., Ткаченко М.С. Проблеми оцінки фінансової стійкості страхових організацій. *Держава та регіони. Серія : економіка та підприємництво*. 2019. № 5(110). С. 192-196.
19. Клепікова О.А., Поліщук С.О., Сарамков О.А., Нечай Д.В. Аналіз головних фінансових показників фінансової стійкості страхової компанії з використанням імітаційного моделювання. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2019. Вип. 96. С. 80-94.
20. Косарева І.П., Лисенко Д.Д. Особливості оцінки фінансової надійності та стійкості страхових компаній України. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 17. С. 156-161.
21. Кривенцова А.М. Удосконалення оцінки фінансового стану страхових компаній на сучасному етапі в Україні. *Європейські перспективи*. 2015. №16. С. 68-74.

22. Кривицька О.Р. Систематизація підходів до сутності фінансової стійкості страхової компанії. *Наукові записки. Серія «Економіка»*, 2012. Вип. 20. С. 129-132.
23. Кужелєв М.О., Житар М.О. Фінансова стійкість страхових компаній в умовах динамічного зовнішнього середовища. *Економічний вісник університету*. 2016 . Вип. 29/1. С. 287-294.
24. Кужелюк А.В., Маркус О.В. Економіко-математичне моделювання як інструмент прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 21. С. 681-684.
25. Куряча Н.В., Рябошапка В.Г. Оцінка фінансової стійкості страхової компанії. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. №5 (10). С. 197- 201.
26. Лищенко, О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2012. Вип. № 1. С. 114–117.
27. Лойко В.В., Боева М.Ю. Управління фінансовими ризиками страхової компанії. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2019. №2(4). С.21-29.
28. Ненно І Економічна сутність фінансової стійкості страхових компаній. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2012. Вип. 4, С.260-263.
29. Озерова О.Г., Левкович О.В. Управління фінансовою стійкістю страхової компанії. *Бізнес Інформ*. 2020. №7. С. 230–235.
30. Олійник В.М. Фінансова стійкість страхових компаній: монографія. Суми.: Університетська книга, 2015. 287 с.
31. Олійник В.М., Бондаренко Є.К. Поняття фінансової стійкості страхової компанії та елементів впливу на неї. *Збірник наукових праць*. 2014 . Вип. 39. С. 149-157
32. Офіційний сайт ПрАТ СК «ТАС». URL: <https://sgtas.ua/>

33. Павловська О.В., Філімонова В.О. Фінансова стійкість страхової компанії та критерії її забезпечення. *Ефективна економіка*. 2015. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4130>.
34. Пікус Р, Балицька М. Фінансова стійкість страхових організацій та джерела її забезпечення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2016. Вип 3 (180). С.6-10
35. Пінчук Т.А. Організаційно-методичні проблеми обліку дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. С. 36–41.
36. Пруц Р.Я. Визначення факторів фінансової стійкості страхової компанії. *69-та студентська науково-технічна конференція. Секція «Економіка і менеджмент»: збірник тез доповідей*. Львів: видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 589–591.
37. Романовська Ю.А., Покинсьборода А.О. Аналіз рентабельності страхових продуктів страхування життя на прикладі страхової компанії «ТАС»: *Мукачівський державний університет. Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 16. С. 777-782.
38. Сич О.А., Павлюк Х.П. Оцінка фінансової стійкості страхової компанії : *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/101.pdf>
39. Сосновська О.О. Механізм управління гнучкістю ресурсного потенціалу страхових компаній. *Бізнес інформ*, 2014. Вип. №4. С. 393- 400
40. Сосновська О.О., Мазур Н.П. Механізм оцінки фінансової стійкості страховика засобами табличного процесора. *Електронне наукове фахове видання “Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету ”*. 2017. Вип (3). С. 388-397.
41. Ткаченко Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи. *Фінанси України*. 2009. № 6. С. 104–121.
42. Цугунян А.М. Фінансова стійкість страховиків та шляхи її зміцнення. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2014 . №2. С. 45-53.

43. Цуркан І.М., Остапенко А.О. Фінансова стійкість страхової компанії та ключові умови її забезпечення. *Ефективна економіка*. 2020. Вип. 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/57.pdf

44. Шишпанова Н.О., Шкарлет Т.В. Систематизація показників оцінки фінансової надійності страхових компаній. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2017. №5. С. 140-146.

45. Щербань О.Д. Джерела забезпечення фінансової надійності страховика. *Науковий журнал «Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право»*. Серія: Економічні науки. 2015. №3 (80). С. 222-230.

46. Юхименко В.М. Страховий ринок України в контексті впровадження вимог Solvency II. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 12. С. 190–193.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 2.9

Методи та формули розрахунків показників тестів раннього попередження

№ з/п	Показник	Метод розрахунку	Формула*
1	Показник дебіторської заборгованості	ПДЗ = 100% * (Дебіторська заборгованість) / (Капітал)	$100 * (\Phi 1\ 1040 + 1125 + 1130 + 1135 + 1140 + 1145 + 1155 + 1045) / (\Phi 1\ 1300 - 1000 - 1595 - 1695)$
2	Показник ліквідності активів	ПЛА = 100% * (Високоліквідні активи) / (Зобов'язання)	$100 * (\Phi 1\ 1165) / (\Phi 1\ 1595 + 1695)$
3	Показник ризику страхування	ПРС = 100% * (Сума чистих премій за всіма полісами) / (Капітал)	$100 * (P1\ 010 - 020) / (\Phi 1\ 1300 - 1000 - 1595 - 1695)$
4	Зворотний показник платоспроможності	ЗПП = 100 * (Загальна сума зобов'язань) / (Капітал)	$100 * (\Phi 1\ 1595 + 1695) / (\Phi 1\ 1300 - 1000 - 1595 - 1695)$
5	Показник доходності	ПД = 100 * (Чистий прибуток) / (Капітал)	$100 * (\Phi 2: 2350) / (\Phi 1\ 1300 - 1000 - 1595 - 1695)$
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу)	ПА = 100 * (Виплати і витрати) / (Сума чистих зароблених премій)	$100 * (P1\ 240 + 320 + 330 + P3(K)070 - P3(\Pi)070 / P1\ 070)$
7	Показник змін у капіталі	ПЗК = 100 * (Капітал (t)) / (Капітал (t-1) - 1)	$100 * ((\Phi 1\ 1300 - 1000 - 1595 - 1695)(K) / (\Phi 1\ 1300 - 1000 - 1595 - 1695)(\Pi) - 1)$
8	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами	ПЗЧП = 100 * ((Сума чистих премій (t)) / (Сума чистих премій (t-1)) - 1)	$100 * (P1(\Pi)\ 010 - 020) / P1(K)\ 010 - 020 - 1)$
9	Показник незалежності від перестраховування	ПНП = 100 * (Чиста сума премій по всіх полісах) / (Валова сума премій по всіх полісах)	$100 * P1\ 010 - 020 / P1\ 010$
10	Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу	ПВРК = 100% * (Чисті страхові резерви) / (Капітал)	$100 * (\Phi 1\ 1530 - 1180) / (\Phi 1\ 1300 - 1000 - 1595 - 1695)$
11	Показник доходності інвестицій	ПДІ = 100% * (Прибуток від фінансової діяльності) / Середній обсяг фінансових інвестицій протягом року)	$100 * \Phi 2\ (2200 + 2220 + 2240 - 2250 - 2255 - 2270) / \Phi 1(1030(\Pi) + 1035(\Pi) + 1160(\Pi) + 1030(K) + 1035(K) + 1160(K)/2)$

При записі формул в цій таблиці використовують такі умовні позначення: $\Phi 1$ — баланс, $P1$ — розділ 1 звіту, $P3$ — розділ 3 звіту, $P4$ — розділ 4 звіту, (Π) — на початок річного звітного періоду, (K) — на кінець річного звітного періоду, якщо не зазначено — на кінець річного звітного періоду [55].

Додаток Б

Таблиця 2.11

Оціночна шкала для показників тестів раннього попередження для страховиків, що займаються іншими видами страхування ніж страхування життя

№ з/п	Вид показника	Оціночна шкала
1	2	3
1	Показник дебіторської заборгованості	1. $0 \leq \text{ПДЗ} < 50$
		2. $50 \leq \text{ПДЗ} < 75$
		3. $75 \leq \text{ПДЗ} < 100$
		4. $100 \leq \text{ПДЗ}$
2	Показник ліквідності активів	1. $95 \leq \text{ПЛА}$
		2. $80 \leq \text{ПЛА} < 95$
		3. $65 \leq \text{ПЛА} < 80$
		4. $\text{ПЛА} < 65$
3	Показник ризику страхування	1. $\text{ПРС} \leq 100$
		2. $100 < \text{ПРС} \leq 200$
		3. $200 < \text{ПРС} \leq 300$
		4. $300 < \text{ПРС}$
4	Зворотний показник платоспроможності	1. $0 < \text{ЗПП} \leq 20$
		2. $20 < \text{ЗПП} \leq 50$
		3. $50 < \text{ЗПП} \leq 75$
		4. $75 < \text{ЗПП}, \text{ЗПП} \leq 0$
5	Показник доходності	1. $50 < \text{ПД}$
		2. $25 < \text{ПД} \leq 50$
		3. $0 \leq \text{ПД} \leq 25$
		4. $\text{ПД} < 0$
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу)	1. $\text{ПА} \leq 50$
		2. $50 < \text{ПА} \leq 100$
		3. $100 < \text{ПА} \leq 110$
		4. $110 < \text{ПА}$
7	Показник змін у капіталі	1. $10 < \text{ПЗК}$
		2. $5 < \text{ПЗК} \leq 10$
		3. $0 < \text{ПЗК} \leq 5$
		4. $\text{ПЗК} \leq 0$
8	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами	1. $40 \leq \text{ПЗЧП}$
		2. $33 \leq \text{ПЗЧП} < 40$

		3. $10 \leq \text{ПЗЧП} < 33$
		4. $\text{ПЗЧП} < 10$
9	Показник незалежності від перестраховування	1. $50 \leq \text{ПЗП}$
		2. $40 \leq \text{ПЗП} < 50$
		3. $30 \leq \text{ПЗП} < 40$
		4. $\text{ПЗП} < 30, 85 \leq \text{ПЗП}$
10	Показник відношення чистих страхових резервів та капіталу	1. $0 < \text{ПВРК} \leq 50$
		2. $50 < \text{ПВРК} \leq 75$
		3. $75 < \text{ПВРК} \leq 100$
		4. $100 < \text{ПВРК} \leq 0$
11	Показник доходності інвестицій	1. $10 \leq \text{ПДІ}$
		2. $5 \leq \text{ПДІ} < 10$
		3. $0 \leq \text{ПДІ} < 5$
		4. $\text{ПДІ} < 0$